

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální péče

Studijní obor: Sociální pracovník

Kód oboru: 7502R022

Název bakalářské práce:

INTEGRACE ROMSKÝCH KOMUNIT V OBCÍCH III. TYPU

INTEGRATION OF GYPSY COMMUNITIES IN COMMUNITY OF III. TYPE

Autor:

Daniela Lusková

Poděbradova 505/IV

503 51 Chlumec nad Cidlinou

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
62	0	11	32	16	1 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.3. 2006

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Chlumci nad Cidlinou dne 30.3. 2006

Podpis:

Děkuji Mgr. Květě Slukové za vedení bakalářské práce, děkuji Ing. Marcele Česákové, vedoucí Městského úřadu Nový Bydžov, za možnost zrealizovat praktickou část bakalářské práce a děkuji své rodině, manželovi Rudolfovi, dceři Štěpánce a mým rodičům za jejich pomoc a trpělivost v celém studiu.

Název Bakalářské práce: INTEGRACE ROMSKÝCH KOMUNIT V OBCÍCH III. TYPU

Název Bakalářské práce: INTEGRATION OF GYPSY COMMUNITIES IN COMMUNITY OF III. TYPE

Jméno a příjmení autora: Daniela Lusková

Akademický rok odevzdání BP: 2006

Vedoucí BP: Mgr. Květuše Sluková

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou integrace romské komunity a možnostmi obce s rozšířenou působností v začleňování romských spoluobčanů, vycházela ze současných moderních přístupů. Jejím cílem bylo zmapování velikosti a stavu romské komunity v Novém Bydžově a navržení postupů pro zlepšení negativních jevů ve městě, cíl byl naplněn a opatření zrealizována v praxi.

Práci tvořila část teoretická, která pomocí literárních zdrojů popisovala charakteristiku sociálního vyloučení a specifika romského etnika, a část praktická, která za pomoci dotazníku zjistila skutečný současný stav 58 romských domácností v Novém Bydžově.

Výsledky praktické části vyústily v program konkrétních opatření, která byla možná v obci zrealizovat.

Za největší přínos práce bylo možné považovat zjištění skutečné velikosti a stavu romské komunity ve městě a reálná opatření k sociální integraci.

Summary

The bachelor work solved the problème of integration of gypsy's communion and community's possibilities including gypsy's fellow citizens. This work resulted in contemporary modern entrances. The aim of this work was finding the size and the state of gypsy's communion in the town New Bydžov and proposing of improving process of the negativ events in the town, the aim was completed and the measures were realized in the practise.

Work was made by the theoretic part, which characterize the social exclude and the gypsy's specifications, and the practise part founding the reality state of 58 gypsy's households in New Bydžov by the questionnaire. .

The results of the practise part were applied for the programme of the factual process, this process was realized in the community.

The largest boon of this work was finding the really size and the state of the gypsy's communion in the town and reality process of social integration.

Klíčová slova

Adaptace

Diskriminace

Enkláva

Ghetto

Gamblerství

Chudoba

Izolace

Kolektivismus

Kriminalita

Kvalifikace

Majorita

Minorita

Naučená bezmocnost

Nezaměstnanost

Progresivní populace

Regresivní populace

Romská komunita

Romská vzdělanost

Romské etnikum

Romský temperament

Segregace

Socializace

Sociální exkluze

Sociální integrace

Sociální podpora

Sociální prestiž

Sociální soudržnost

Stigmatizace

Submise

Obsah

1	Úvod	3
2	Teoretická část	5
2.1	Původ a historie Romů	5
2.2	Tradiční a současná romská specifika	11
2.2.1	Demografie romského etnika	11
2.2.2	Odlišnosti romského etnika	12
2.2.3	Rodina	13
2.2.4	Zvyky a tradice	14
2.2.5	Bydlení	15
2.2.6	Temperament	16
2.2.7	Vzdělanost	18
2.2.8	Tradiční povolání a současná zaměstnanost	19
2.3	Vztah romského etnika a majority	21
2.4	Kriminalita a sociální patologie romské menšiny	22
3	Praktická část	23
3.1	Cíl praktické části	23
3.2	Popis výběrového vzorku a průběh průzkumu	23
3.3	Použité metody	24
3.4	Předvýzkum	24
3.5	Předpoklady průzkumu	25
3.6	Soubor zjištěných dat	26
3.6.1	Úspěšnost průzkumu	26
3.6.2	Demografie romské komunity	27
3.6.3	Domácnosti romské komunity	29
3.6.4	Bydlení romských rodin	30
3.6.5	Ekonomika romských rodin	35
3.6.6	Úroveň vzdělání Romů	41
3.6.7	Kultura, volný čas a sociální záležitosti romské komunity	42
3.6.8	Zdraví Romů	46
3.6.9	Odhad vývoje velikosti romského etnika	49
3.7	Shrnutí	50
4	Závěr	52

5	<i>Navrhovaná opatření integrace romských komunit pro obce III. Typu...</i>	53
6	<i>Seznam literatury a odborných zdrojů.....</i>	56
7	<i>Seznam příloh.....</i>	57
8	<i>Přílohová část</i>	

1 Úvod

Sociální exkluze je mechanismus, který vyřazuje určité jedince nebo celé skupiny ze společnosti, odděluje lidi od zdrojů, které jsou potřebné pro participaci na aktivitě společnosti jako celku. Evropská unie definuje sociální vyloučení v nejnovějších politických dokumentech následovně: „Sociální vyloučení je proces, jímž jsou někteří jedinci vytěšňováni na okraj společnosti a je jim zabráněno participovat plně na životě společnosti, a to v důsledku chudoby nebo nedostatku základních dovedností a příležitostí k celoživotnímu vzdělávání nebo v důsledku diskriminace. To je vzdaluje od práce, příjmu a možností vzdělání a také od společenských sítí a aktivit. Mají malý přístup k moci a rozhodovacím orgánům, a tak se často cítí bezmocní a neschopni kontrolovat rozhodnutí, která ovlivňují jejich každodenní život“. **Koncept sociální exkluze naznačuje, že problém vyloučených je zapříčiněn nefunkčností a selháváním některých složek právního, ekonomického či sociálního systému společnosti.**

Zpráva o stavu romských komunit v České republice uvádí, že **sociální exkluze má blízko k pojmu chudoba, není s ním ale totožný.** Jestliže chudoba je spojena s oddělením jedinců a skupin od materiálních zdrojů společnosti, pak sociální vyloučení je vyřazením z účasti na životě společnosti a ztrátou sociálního místa ve společnosti. Ohrožené skupiny obyvatelstva, včetně Romů, mají velmi často zkušenost s obojím.

Ve Zprávě o stavu romských komunit (2004, s. 33) se podle Mareše dále uvádí: “Sociální exkluze je multidimezionální jev. Můžeme rozlišit např. jeho dimenzi ekonomickou (dlouhodobá nezaměstnanost, příjmová chudoba), sociální (rozbití tradiční domácnosti, bezdomovectví, kriminalita, nechtěná těhotenství nezletilých...), politickou (nízká účast ve volbách), komunitní (zdevastované prostředí a obydlí, nedostupnost služeb, prostorovou (koncentrace vyloučených) a skupinovou (koncentrace charakteristik vyloučení v určitých skupinách). **Sociální exkluze ohrožuje nejen vyloučené, ale také majoritní společnost, např. ohrožením minimální sociální soudržnosti, jež je základem civilizované společnosti, růstem napětí, kriminalitou a jinými patologiemi.**

Z hlediska postavení Romů v české společnosti jsou ale důležité i další formy sociální exkluze, tj. **symbolická sociální exkluze a sociální exkluze subjektivně pociťovaná**. Symbolická exkluze vyjadřuje podle Rabušice, jak uvádí Zpráva o stavu romských komunit v České republice (2004, s. 34) „marginalizaci a stigmatizaci některých sociálních skupin veřejností (to jest většinovou společností), avšak ne v rovině aktivního a skutečného vylučování, nýbrž vylučování verbálního, to je skrze vyjadřování různé míry odmítání a odporu.“ Subjektivně pociťovaná sociální exkluze pak zachycuje stav, kdy jedinec má pocit, že je sociálně vylučován.

„Sociální exkluze ve výše uvedeném pojetí, tj. nejen jako problém chudoby, ale především sociální a kulturní segregace a izolace, je v současnosti považována shodně mnohými z aktérů za nejpalčivější problém situace Romů v České republice“, uvádí Zpráva o stavu romských komunit v České republice (2004, s. 34).

Sociální integrace, je pojem, který vyjadřuje oboustranně zvládnuté začlenění do společnosti a je kvalitativně vyšším stupněm adaptace, respektujícím i právo na zachování specifičnosti. Je třeba zdůraznit slovo OBOUSTRANĚ, neboť laická veřejnost se domnívá, že Romové jsou povinni se integrovat, aniž by sama pociťovala potřebu tomu napomoci. Pod negativním tlakem okolí odlišní jedinci, resp. skupina, velmi těžko poznávají prostředí, do něhož by se měli začlenit, a navíc musí zvládat nepříjemné emoce, které tento proces vyvolává. Vzhledem k tomu, že jde o náročnou situaci, musí být dostatečně motivováni. Pokud je zátěž daná požadavky integrace příliš velká a motivace slabá, tito lidé se jí vzdávají a rezignují, nebo ji dokonce odmítají. Podmínkou úspěšné integrace je změna postojů majoritní společnosti. I v této souvislosti se mohou vyskytnout různé problémy: společnost — v rámci své specifické tradice či zkušenosti — odlišné lidi odmítá nebo jim jejich adaptaci značně ztíží.

V České republice se koordinaci integrace příslušníků romských komunit podílejí dva vládní orgány – Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity a Rada vlády ČR pro národnostní menšiny. Oba orgány mají poradní funkci.

Na ministerstvech práce a sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy a vnitra působí speciální odborné útvary, které se také věnují této tematice.

Na místní úrovni se na začleňování romského etnika podílí romští poradci, terénní sociální pracovníci a asistenti v obcích, na krajské úrovni to jsou koordinátoři romských poradců.

Vláda uvolňuje ze státního rozpočtu ročně finanční prostředky a stanoví podmínky a způsob poskytování dotací na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity.

Cílem této práce je teoreticky i prakticky popsat specifika romského etnika v malém městě, důvody současného stavu místní romské sociální exkluze a nastínit možnosti práce s Romy na obci s rozšířenou působností státní správy.

2 Teoretická část

2.1 Původ a historie Romů

Nejznámější a nejrozšířenější názor mnoha historiků na původ Romů je, že pocházejí z Egypta, odkud přišli do křesťanských zemí. Rozsáhlé výzkumy odborníků však prokázali, že Romové jsou původu indického.

Většina historiků předpokládá, že Romové patřili k nejspodnější kastě. Příslušnost Romů k této kastě je jedním z možných důvodů, proč Romové začali Indii od 8. století opouštět, krom toho, že pravděpodobně začali hledat nová "odbytiště" pro své výrobky a služby. O indickém původu svědčí nejen jazyk, ale i

překvapivá podobnost některých zvyků, podobná společenská struktura, výběr povolání, stejná technologie zpracování kovů aj.

Dle názoru lingvistů a historiků Romové postupovali z Indie přes Mezopotámii na Blízký východ, do asijské části Turecka, po třech stoletích dále postupovali Evropou. Nějakou dobu asi pobýli v Řecku, o čemž svědčí četná řecká slova v romštině, a dále postupovali údolím Dunaje do střední Evropy. Jiná větev přešla Arménii, Kavkaz, později Rusko a dosáhla až Skandinávie. V 15. století byli již Romové rozptýleni po celé Evropě, Anglii a Skotsko z toho nevyjímaje.

Zpočátku tito lidé budili zvědavost a jejich exotické vzezření dávalo podnět k různým úvahám o důvodech jejich toulavého života a domněnkám o jejich pravlasti. Využívali své podobnosti s Tatary a místnímu obyvatelstvu se představovali jako mírumilovní lidé a dobří křesťané. **V evropském prostředí se ocitli Romové ve zcela zvláštní situaci, protože jejich skupinové neformální normy nebyly vždy v souladu s normativním a hodnotovým systémem okolního většinového obyvatelstva. Dnešní neschopnost najít kompromis má kořeny v této době.** Romové žili vždy v uzavřených skupinách a odstup majoritních společností k nim toto uzavření se do svého skupinového světa ještě posílil.

Webové stránky organizací zabývajících se romskou problematikou tvrdí, že historické záznamy českých dějin zmiňují první přítomnost Romů na území Čech v 13. století, ale názory odborníků, zda šlo skutečně o Romy, se různí. **Za jistý lze pokládat až rok 1417, kdy naším územím prošla skupina, v jejímž čele stál "král" Sindel.** Stejně jako ostatní se i tato skupina cestou prokazovala ochrannými listinami, které jim zaručovaly příznivé přijetí nejen v zemích českých, ale i dále v Evropě.

Od poloviny šestnáctého století se však postoj vůči Romům mění. **Katolická církev začala již dříve poukazovat na to, že se chování Cikánů příliš neshoduje s chováním očekávaným od křesťanů a tento postoj postupně přerůstá v otevřenou represi a exkomunikaci z církve.** Roku 1545 vydal Ferdinand I. mandát, jímž nakazoval, aby Romové byli vypovězeni ze země, avšak v roce 1557 prý při obraně hradu Velká Ida bojovalo na straně hradního pána

Františka Perényiho proti císařovi tisíc Romů. Leopold I. v roce 1688 Romy ze svého území vypověděl a v roce 1697 je prohlásil za psance. V té době mohli být Romové kdykoli beztrestně zatčeni a trestáni smrtí. V této represivní politice pokračoval i Josef I.

Císař Karel VI. (1711-1740) nařídil nejen tvrdé stíhání a trestání Romů, ale i tresty pro ty, kteří by jim poskytovali jakoukoli pomoc. I v době nelítostného pronásledování se však začali Romové usazovat, protože feudálové poskytovali rodinám některých kovářů a hudebníků povolení k pobytu.

Marie Terezie nahradila otevřenou represi asimilačními pokusy. Určité cikánské rodiny dostávali povolení k pobytu, ale podléhaly přísné kontrole a potlačování jejich kultury.

V osvícenském přístupu pokračoval i syn Marie Terezie, císař Josef II., který ve svém nařízení z roku 1782 kladl důraz na školní docházku dětí, vyučení romské mládeže, povinnou návštěvu bohoslužeb a zlepšení hygienických podmínek. V roce 1784 pak vydal další rozhodnutí, první pokus o státem řízené rozmístění romských rodin, podle nějž měly být rodiny dosud neusazených moravských Romů rozděleny dle dislokačních plánů do osmnácti moravských a dvou slezských obcí. V druhé polovině 18. století se navíc řada romských rodin začala usazovat více méně dobrovolně. **Odvěká izolace se tak začala postupně prolamovat a Romové začali přivykat majoritní společnosti.** Své domky nicméně pod tlakem okolí stavěli obvykle mimo hlavní zástavbu a při mnohých městech tak rostly tzv. cikánské tábory. I za vlády Josefa docházelo k bezdůvodnému osočování a napadání Romů, přesto přístup Marie Terezie a Josefa II. však bezpochyby znamenal historický zlom, neboť po dlouhých staletích se s Romy poprvé počítalo jako se skutečnými obyvateli daných území.

Po rakousko-uherském vyrovnání přistoupil vídeňský ministr vnitra k novému, velmi přísnému nařízení, zaměřenému především na navracení Romů, kteří by nelegálně překročili hranici a na postihy potulných Romů, rozvoj manufakturní výroby a industrializace prohlubovaly jejich postupnou pauperizaci Romů. **Před první světovou válkou byli ještě téměř všichni romští dospělí negramotní a**

diskriminace majoritní společností jim motivaci ke vzdělání pouze ubírala. Přestože byli Romové za první republiky oficiálně uznáni za svébytnou národnostní menšinu, Československo nadále vůči nim uplatňovalo zákon o potulce z roku 1885.

Snaha o asimilaci se i přes protesty tehdejších opozičních politických stran projevila v roce 1927 přijetím zákona č. 117 o potulných Cikánech. **Zásadní význam se připisoval řádné evidenci Romů, včetně vystavování „cikánských legitimací“ a „kočovnických listů“**, čímž se příslušníci romského etnika za pomoci legislativy záměrně omezovali, vylučovali z občanské společnosti a soustavně stigmatizovali.

Revoluční byl pak počín Užhorodských Romů, kteří se v roce 1926 rozhodli vystavět vlastní školu z prostředků sbírky a školské správy, nemalou částkou z vlastních prostředků přispěl i prezident Masaryk.

Ke konci třicátých let se do Československa uchýlila řada romských rodin, které prchaly před nacisty. Ti Romové, kteří se nepodřídili nařízení k okamžitému usazení byli umísťováni do kárných pracovních, posléze sběrných táborů, které byli v roce 1942 změněny na tábory cikánské, v nichž byla zaznamenávána vysoká úmrtnost a epidemie tyfu. **Z těchto táborů byly vypravovány „likvidační“ transporty. Necelým šesti stům se podařilo hrůzy holocaustu přežít.**

Po válce došlo k výraznému odchodu slovenských Romů za prací do pohraničních měst a severních Čech, které dobře placení náboráři líčili jako "zemi zaslíbenou". Vláda rychlé osidlování pohraničí podporovala. Vzájemná nedůvěra však přetrvávala i nadále. Řada Romů však v této době žila "polokočovným" životem: své rodiny zanechala na Slovensku, dojížděla za prací, mnozí se vraceli domů s prvními úsporami doma pomalu budovali své nové domovy v osadách bez elektřiny, pitné vody, hygienického zázemí a určených k demolicí.

V padesátých letech se komunistický režim znovu hodlá s "cikánskou otázkou" vypořádat. "Občané cikánského původu" jsou opět degradováni na jakousi asociální vrstvu a veškeré znaky jejich etnické identity musí být zničeny. Za jediný

účinný prostředek řešení této neuspokojivé situace se pokládá asimilace. Romové, kteří se stále odmítali přizpůsobit byli trestáni pro trestný čin odnětím svobody až na tři léta. Tehdejší zákon postihl zejména Romy olšské, jejich usazení probíhalo radikálními metodami: policie během nočních razíí uřezávala kola maringotkám a odváděla a mnohdy i střílela koně. Mnozí Romové se rozhodli i nadále setrvat v maringotkách, jiní posléze podleli soustavnému nátlaku a odstěhovali se do bytů, které jim stát poskytl. Právě z této doby pocházejí známé stížnosti na jejich "asociální" chování: Romové prý vynášejí z bytů sporáky a vaří na nich venku před domy, přičemž v nich zatápějí vším, co lze z bytu odnést. **Čechům se přičilo, jak lehce Romové k bytům přišli. Málakoho z nich přitom napadlo, že stejnou měrou se to přičilo i většině Romů. Řada z nich byla nucena žít život, který si nevybrali, který ignoroval jejich tradice, jejich životní styl a který bezpodmínečně vyžadoval naprosté přizpůsobení se.** Romům však bylo hmotné zázemí cizí stejně jako po generace pěstovaná iluze o věčnosti hmotných hodnot.

Komunistickému režimu se podařilo Romy přivést do skutečně anomické situace: **původní hodnoty a normy byly postupně ničeny, aniž by byly přirozeně nahrazeny jinými. Řada Romů dnes proto postrádá vědomí sounáležitosti, vědomí společného původu, společných dějin.** Zdánlivá sounáležitost je spíše důsledkem společných pocitů skupiny, jež je soustavně ostrakizována, stigmatizována a jejíž problémy jsou marginalizovány. Společným nositelem jejich identity je pak neposledně i pocit bezpráví, kterého se na nich majoritní společnost dosud dopouštěla.

Pod vlivem silných asimilačních tlaků se mnozí Romové snažili svoji skutečnou identitu co nejvíce popřít, co nejvíce se přiblížit většinové společnosti a vědomě se distancovali od svého etnika. **Zvláště ve větších městech podleli rodiče tlakům přicházejících ze škol a přestali své děti učit romštinu.** Přizpůsobovali se vnějším projevům svých susedů, od kterých postupně převzali způsob oblékání, stravy, styl zařízení bytu a postupně i nejrůznější zvyky a obyčeje. Skutečnost, že se k romské národnosti v posledním censu z roku 1991 přihlásilo na území tehdejší federace necelých 109 000 obyvatel (z toho cca 33 000 na území dnešní ČR) pouze potvrzuje, že národní hrdost zde utrpěla těžké újmy a po staletí stigmatizovaní Romové jsou velmi ostražití, mají-li svůj etnický původ přiznat.

V roce 1965 byla zahájena známá akce „Rozptyl“, jejímž hlavním úkolem bylo zapojit do pracovního procesu všechny práceschopné Cikány, zničit romské osady a rozptýlit či přesídlit jejich obyvatele. V žádné obci tak například nesměl počet Romů převýšit pět procent. Rozptyl měl zároveň vyřešit nedostatek nekvalifikovaných dělníků v určitých oblastech tehdejší ČSR a zároveň nezaměstnanost mnohých Romů z především východního Slovenska. Vládní snahy se s velkými úspěchy nesetkaly a narazily na tichý odpor místních úřadů, které se odmítly zapojit a přijmout nové Romy.

Po odvolání politiky rozptylu a odsunu v roce 1970 byla vládou přijata v pořadí třetí koncepce společensko kulturní integrace Cikánů. K Romům se i nadále přistupovalo jako k sociálně zaostalé skupině obyvatel. Dle autorky práce **se problémy Romů řešili represemi a přehnanou péčí v podobě plošně vyplácených podpor, které Romy naučily spoléhat se až příliš na stát.** V rámci stále stejné snahy o "likvidaci cikánského problému" se v sedmdesátých a osmdesátých letech romská populace nadále de facto segreguje, většina romských dětí je přeřazována na základě pochybných testů do zvláštních škol, jejichž absolventi nemohou dále studovat. Fenomémem je odnímání romských dětí z rodin a jejich umístění do zařízení náhradní rodinné péče, protože příslušné úřady jsou přesvědčeny o tom, že rodiny nejsou s to zabezpečit řádnou výchovu dětí, tj. výchovu dle našich představ. Vyhlášky ministerstva zdravotnictví pak požehaly sterilizacím, k nimž často docházelo bez vědomí romských žen.

S příchodem změn, jež přinesl rok 1989, se znovu probouzí i emancipační hnutí potlačené na začátku sedmdesátých let. Romové odmítají být pasivním objektem "všestranné péče", zakládají politické strany a hnutí. V prvních listopadových volbách se pak zástupci Romské občanské iniciativy na kandidátkách OF dostávají do parlamentu. S postupným rozvojem občanské společnosti ministerstvo vnitra záhy registruje desítky romských občanských sdružení, které svoji práci zaměřují především na vzdělání a rozvoj kultury a začínají vycházet první romská periodika. **V té době získali Romové v Československu poprvé statut národnostní menšiny, který jim zajišťoval specifická práva příslušníků národnostních menšin,** jak uvádí internetový zdroj [www. blisty.cz](http://www.blisty.cz).

Porevoluční liberalizace trhu práce zdvojnásobila nezaměstnanost Romů. **Romové hledali pomoc na pracovních úřadech, ale nesplňovali podmínky pro získání statutu zájemce o zaměstnání, zejména tu první - trvalé bydliště v místě, kde o zaměstnání žádali a to zejména v důsledku zákona o státním občanství, jehož byrokratické podmínky nebyli Romové schopni naplnit.** Svoboda s sebou kromě ekonomického propadu Romů přinesla i růst násilí a jiných projevů rasové nesnášenlivosti vůči Romům. Jak uvádí Zpráva Českého helsinského výboru, ačkoli se jednalo o trestné činy páchané z rasových pohnutek, nebyly jako také trestně postihovány.

2.2 Tradiční a současná romská specifika

2.2.1 Demografie romského etnika

Charakteristika demografie romského etnika podle Sutherlanda, Kalibové, Říčana a Moulisové jak ji uvádí Vágnerová (2004, s.675) vypadá následovně. „Z hlediska věkového složení se tato skupina liší od majority, je charakteristická nízkým průměrným věkem, největší část tvoří děti (v populaci školního věku je asi 4 % romských dětí), starých lidí je relativně málo. Příčinou není jen vysoká porodnost, ale hlavně špatný zdravotní stav této populace daný životním stylem. Mládež do 18 let tvoří víc než 50 % romské společnosti, a přestože zde dlouhodobě dochází ke snižování plodnosti, vyplývá z jejího složení kromě nárůstu četnosti i zvýšená pravděpodobnost obdobné struktury této komunity také v budoucnosti. Romská menšina není jednotná, tvoří ji několik, relativně dost odlišných podskupin s jinými zvyklostmi i odlišným životním stylem“. Podle Šotolové, jak uvádí Vágnerová (2004, s. 675) **„v naprosté většině, v 80%, jde o slovenské Rómy, tj. Romungry, v 10% jde o olašské Rómy a zbytek je heterogenní“**. Současný počet Romů v republice se odhaduje na 200 000 příslušníků romských komunit.

Zpráva o stavu romských komunit v České republice (2004, s. 30) uvádí, že **„Z hlediska demografie je zásadní odlišnost romské populace od ostatního**

obyvatelstva ve věkové struktuře. Pro celou populaci České republiky je typické stárnutí obyvatelstva, nízká porodnost a prodlužující se věk, který zvyšuje podíl starých lidí na úkor dětí. Jde o tzv. „regresivní“ typ populace. Věková struktura romské populace představuje tzv. „progresivní“ typ, pro který je charakteristický vysoký podíl dětí a nízké zastoupení starých.“

2.2.2 Odlišnosti romského etnika

Antropologické znaky, projevující se navenek, zdánlivě potvrzují celkovou odlišnost. Umožňují snadnou identifikaci Rómů, která působí ve vztahu k diskriminaci, odráží se negativně v dospívání, zahájení sexuálního života i rodičovství. Tento fakt interpretuje majorita jako projev neodpovědnosti.

Některé rozdíly v chování a prožívání Rómů vyplývají z odlišnosti vrozených dispozic, např. temperamentových, které ovšem změnit nelze. Genetická výbava je předpokladem k preferenci specifických způsobů chování, zvládnání zátěží a celkového životního stylu. Toto zaměření se projevuje samozřejmě i ve výchově dětí a tak se reprodukuje i sociálně. (Vágnerová 2004, s. 677)

Romská minorita má také své etnické znaky, které se však dobrovolnou i nedobrovolnou asimilací postupně ztrácejí. Problém je hlavně v tom, že **romské normy, zvyky a tradice nejsou ničím nahrazovány.**

Rómové mají svůj **vlastní jazyk**, ovšem někteří Rómové už romsky neumějí, **romština je nahrazována špatnou češtinou nebo kombinací různých jazyků.**

Významnou odlišností od majority je **romský kolektivismus**, který jednoznačně převažuje nad individualismem. **Romové mají tendenci se sdružovat, zejména na základě příbuzenských vztahů.** Pro rodinu je typické, že vše užívají společně, ať jde o oblečení, místo v bytě, věci denní potřeby, peníze.

Soudržnost a solidarita je pro Rómy stále důležitou sociální normou,

své problémy řeší obvykle společně, naopak Rómům chybí potřeba většího zdůraznění individua. I z tohoto důvodu mezi sebou nesoutěží, nesnaží se ve skupině vynikat ani nemají vyšší osobní aspirace. Jedinec, který upřednostní pravidla majoritní, projevuje se příliš individuálně, není komunitou tolerován. Ovšem není tolerován ani majoritou, stává se odpadlíkem a není přijat žádným společenstvím, uvádí Vágnerová (2004, s. 679).

Podle Vágnerové (2004, s. 679) se sociální **prestiž Róma odvozuje od příslušnosti k určitému rodu a roste s věkem**“. Romové ctí staré lidi a předky, jinou hodnotou je vřelý vztah k plodnosti, která je vysoce ceněna a odráží se ve větším počtu dětí v rodině ve srovnání s majoritní společností.

2.2.3 Rodina

Rodina pro Romy znamenala téměř vše, jak uvádí internetové zdroje, neboť uspokojovala základní životní potřeby jejích členů. Romové byli při kočování na okolní společnosti zcela nezávislí, ale uvnitř rodiny byli na sobě naopak závislí beze zbytku. Rodina byla zdrojem obživy, měla funkci vzdělávací, kdy se chlapci učili řemeslu a dívky péči o děti a o manžela, a také funkci ochranou. Romové se proto se svoji rodinou velmi identifikovali. **Na rozdíl od většinové společnosti považují Romové za své blízké příbuzné širokou rodinu.** Největším trestem pro Roma bylo tudíž jeho vyhnání z rodiny, neboť tím ztrácel veškeré sociální i lidské jistoty. Rodina posilovala svoji prestiž počtem narozených dětí, každé dítě bylo vřele vítáno.

Povinností romské ženy bylo zabezpečit chod domácnosti, vychovávat děti a poslouchat svého muže. **Žena měla často ekonomicky důležitější roli, neboť to byla ona, kdo musel zabezpečit přežití rodiny - zajistit jídlo, oblečení.** Jídlo musela sehnat jakýmkoli způsobem, buď za vykonání nějaké práce pro gádže - sedláky, sběrem lesních plodů nebo i žebráním.

Romský muž byl navenek i uvnitř hlavou rodiny, nositelem a ochráncem prestiže rodiny, rozhodoval a nesl odpovědnost za rodinu. V mnoha rodinách byl výdělek muže pouze příležitostný, a tak muž trávil svůj čas sháněním zakázek,

udržováním dobrých vztahů s příbuznými a přáteli, urovnáváním svárů mezi rodinami.

Uzavřené manželství bylo na celý život: rozchod byl výjimečný a byl povolen pouze v případě neplodnosti či nevěry ženy.

Při křtu dítě dostávalo jméno, toto jméno bylo však pouze "úřední", fungovalo ve styku s neromskou společností a dítě ho častokrát ani nezná. Kromě tohoto jména dítě dostalo další jméno, přezdívkou. Toto romské jméno, které se může během dětství i několikrát změnit, než se definitivně vžije, pak funguje uvnitř romského společenství. **Romové tedy většinou vůbec nepoužívají jména, pod kterým jsou zapsáni v matrice a které mají v občanském průkaze.**

V romské rodině se všichni členové vzájemně podporovali a pomáhali si. Svobodní (kteří jsou i dnes mezi Romy velkou vzácností) zůstávali u rodičů, sirotků se ujímala jiná rodina, staří lidé byli opatrováni a hluboce vážení, nebyli vyloučeni ze života rodiny. Pro romskou rodinu bylo nemyslitelné dát děti do dětského domova nebo rodiče do domova důchodců. Romská rodina tedy zajišťovala ochranu sociální, psychologickou i ekonomickou a do jisté míry to takto funguje i dnes.

2.2.4 Zvyky a tradice

„Zvyky a tradice romského způsobu života postupně mizí, nejsou nejmladší generací dodržovány. To platí zejména ve vztahu k přípravě a způsobu uchovávání jídla.“ uvádí Vágnerová (2004, s. 680). Dříve nepřípadalo do úvahy, aby se uvažené jídlo uchovalo pro pozdější spotřebu, to bylo považováno za nevhodné a nečisté.

Nápadná je u Romů určitá úprava zevnějšku, mají rádi nápadnější barevnost, zdobnost, blýskavé ozdoby. V současné době se tento sklon projevuje zejména v nesouladu barevných kombinací. Věnují sice značnou pozornost volbě svého oblečení, ale nijak zvlášť pečlivě jej neudržují.

Pro romský životní styl je typický sklon k nepravdělnosti, živelnosti a nesystematičnosti. V romské rodině chybí pevná struktura, diferencovanost denního programu, vymezení osobního teritoria a osobních věcí. **Tato tendence se projevuje i ve vztahu k povinnostem.**

Specifický je jejich vztah k časové dimenzi: **nedovedou plánovat, budoucnost pro ně není příliš významná. Rómové jsou vázáni na přítomnost, mají sklon k impulzivní realizaci okamžitých nápadů, nerušené uvažováním o budoucích důsledcích. To je jeden z důvodů, proč Rómové nedovedou dobře hospodařit se svými prostředky. (Vágnerová, 2004, s. 680)**

2.2.5 Bydlení

Původně bydleli Romové v mobilních přístřešcích, kočovných vozech, poté v dřevěných domcích nebo domcích z nepálených cihel. Do druhé světové války žili někteří v tzv. zemnicích - jednoduchých obydlích zapuštěných do země. **Domov pro Roma není dům, ale jeho velkorodina s tím souvisí historicky daný neosobní vztah k bytu nebo domu.**

V současnosti bydlí Romové převážně ve starší, zanedbané zástavbě průmyslových měst, ve státních bytech. Jen malá část vlastní domy nebo byty. **Byt je vnímán jako lokalita přechodného pobytu.** Lze se usídlit kdekoli a stejně tak snadno lze odcestovat jinde, když se to ukáže bezpečnější nebo užitečnější. **Necitlivost a devastace bytu i jeho okolí bývá pro příslušníky majority nepřijatelná a vede k izolaci a kumulaci romského obyvatelstva v určitých oblastech, ovšem projevuje se tak vrozený sklon Romů ke kočovnému životu.**

Zásadním problémem bydlení romských komunit v době po restitucích bylo vystěhovávání z nájemních domů, s využitím všech právních i protiprávních prostředků. **Některé obce se také začaly zbavovat příslušníků romských komunit, především z turisticky atraktivních částí měst.** V důsledku tohoto vystěhovávání začaly na okrajích měst, či na okrajích průmyslové zástavby, vznikat

enklávy obydlené především příslušníky romských komunit a dalšími sociálně slabými obyvateli.

Problémy s nájemním bydlením nejsou ovšem pouze vinou ziskuchtivých nových majitelů domů, ale též vinou samotných Romů. **Romové ve valné většině neplatí nájemné, poškozují zařízení, hrubě narušují dobré mravy a občanské soužití.** Na bytovém trhu jsou používány i nelegální mechanismy vytěsnění Romů z bytů jako například odkoupení nájemní smlouvy nebo provedení fiktivní výměny bytu. Mnoho Romů se pokouší o emigraci a po opuštění bytu a následujícím návratu zpět do vlasti končí v přeplněných bytech vlastních příbuzných nebo po čase v tzv. holobytech, které některé obce pro tyto lidi zřizují, případně v komerčních ubytovnách, jejichž majitelé zneužívají tísnivé situace romských rodin, a za bydlení velice nízké kvality si nechávají platit neúměrně vysoké částky. Na trhu s byty zcela chybí nabídka levného nájemního bydlení.

Bydlení Romů v některých obcích je charakteristické prostorovým soustředěním, vznikem ghatt a enkláv. Podle Baršové, jak uvádí Frištenská a Víšek (2002, s. 89) „enkláva představuje převážně dobrovolné sestěhování romských obyvatel na základě jejich svobodného rozhodnutí“. Etnické ghetto je lokalita, kde lidé nežijí dobrovolně, ale jsou k tomu donuceni okolnostmi.

2.2.6 Temperament

Příslušníci romského etnika jsou do jisté míry odlišní svými psychickými vlastnostmi, temperamentem. Jak uvádí Vágnerová podle Klímy (2004, s. 681) **“některé psychické vlastnosti, které se u Romů častěji či v akcentovanější podobě vyskytují, jsou příčinou problémů a konfliktů s majoritní populací. Mnohé z nich představují značné znevýhodnění pro adaptaci na školu či zaměstnání. Někdy jde o vlastnosti, které jsou dány více geneticky, jindy jsou produktem odlišné socializace, obvykle se na jejich vzniku podílejí oba uvedené faktory.”**

Rómové se projevují větší živostí a nápadností jejich emotivity: snadnější vzrušivostí, impulzivitou a intenzivnějším prožíváním citů. Aktuálně prožívané city se

odráží ve verbálním i neverbálním projevu, v celkovém chování. Podle Kovaříka, jak ho uvádí Vágnerová (2004, s. 681) „**Chování, které je hodnoceno jako neposlušnost, se u romských dětí rozvíjí na jiném temperamentovém základě.**“ Chování, které není majoritní společností akceptováno, se stává zdrojem adaptačních potíží, a přestože vlivem socializace, zejména ve škole, Romové časem pochopí hodnoty a normy majority, přijímají je jen formálně nebo vůbec ne. Důvodem je vnitřní nepřijetí těchto pravidel, které způsobuje naprosto odlišné vnímání pocitu viny za čin odmítaný většinou společností. **Trest či soudní rozhodnutí a odmítání majoritní společností nejsou proto přijímány a prožívány jako spravedlivé.**

„**Rómové nemají tendenci k introspekci, nesnaží se o sebepoznání, nehodnotí své vlastní pocity a chování.** Akceptují svou osobnost takovou, jaká je, i v období dospívání, kdy se běžně objevuje potřeba změny a aktivního rozvoje vlastní identity. U romských adolescentů tomu tak není, většinou nemají žádný ideál, který by jim sloužil jako vzor. Jejich přístup k sobě samému je prezentisticky realistický, vlastní osobnost je akceptována jako danost.“ (Vágnerová, 2004 s. 682). Romové o sobě neuvažují, jsou orientovaní na aktuální přítomnost, proto se jakákoli snaha o osobní rozvoj zaměřená do budoucna hodnotí jako zbytečná. Motivace k výkonu bývá nesnadná, protože typickým rysem Romů je netrpělivost a nedostatek svědomitosti, rovněž tak slabě rozvinutá vůle a nízká úroveň sebeovládání.

Romové v komunikaci využívají více jazyků a množství neverbálních sdělení. **Výrazové prostředky, ať se jedná o nadávky či projev citů, jsou výrazně akcentovány zejména intenzitou hlasu a gestikulací.** Z důvodu postupného opouštění romštiny nahrazované nezvládnutou češtinou chybí romským dětem model kvalitního mateřského jazyka.

Rómové jsou sugestibilní, snadno ovlivnitelní, nekritičtí a naivní. Mají silný sklon k pověřivosti, obdivují magii, rádi se předvádí. Zároveň bývají otevření, snadno navazují kontakt s tím, ke komu mají důvěru. **Silný důraz na skupinu způsobuje velmi malou snahu k individuálnímu řešení jakékoli nepříznivé situace a spoléhání se na ostatní.**

2.2.7 Vzdelanost

Velké množství potíží, které Rómové v soužití s majoritní společností mají, vyplývají z nízké úrovně jejich vzdělání. Příčiny nedostatečné vzdělanosti představují komplex faktorů, většinou sociokulturního charakteru.

Postoj romské komunity ke vzdělání se naprosto liší od vnímání vzdělání majority. Vzhledem k zaměření prožívání na přítomnost nedokáží Romové chápat školu jako prostředek k dosažení lepší budoucnosti, vzdělání stojí na hodnotovém žebříčku podstatně níže než je tomu u majoritní společnosti. V historickém kontextu se děti učily dovednostem pro další život v rodině. Vzdělávání ve škole vyžaduje odložení cíle na pozdější dobu, soustavnou přípravu, pravidelnou docházku, která působí rodičům i dětem potíže. **Škola je vnímána jako instituce zřízená majoritou, která není reprezentantem jejich společnosti, a která v nich vyvolává nedůvěru.** Pravidelná docházka vyžaduje pevný režim pro děti, kterému Romové nemohou dostat vlivem po staletí zažitého denního rytmu a způsobu života, kdy děti chodí spát, kdy chtějí a dělají si, co chtějí. Romské matky nejsou naučeny vést děti k pravidelné přípravě, neřeší pozdní příchody do školy, záškoláctví, školní absence.

Etnický rys – kolektivismus, kde se neklade důraz na individuální úspěch, je další překážkou vzdělávání. Ve velké romské rodině nemá význam soutěžit a snažit se o lepší výsledky, naopak laxní přístup je hodnocen jako projevy solidarity. V raném dětství nejsou děti cvičeny v rozvíjení úmyslné pozornosti a pamatování, osvojování se systematické práce. Ještě nyní velká část Romů neumí kvalitně psát a číst, ale zpravidla umí dobře počítat. Tento jev má zřejmě souvislost z vysokým hodnocením peněz.

Další překážkou rozvoje romské vzdělanosti jsou školní bariéry v podobě nerespektování romského jazyka a rozdílných kulturních a sociálních podmínek. Vyučovací jazyk je zcela odlišný od mateřštiny a předškolní jazyková příprava buď zcela chybí, nebo je minimální. Žádoucí by byla docházka romských dětí do mateřských škol ve věku od tří let, tato myšlenka je však nerealizovatelná z důvodu nezaměstnanosti matek a poplatkům za školné. „Romština, která patří mezi

novoindecké jazyky, se v mnoha směrech liší od češtiny a to se projeví i v problémech romských dětí při výuce českého jazyka. V komunikaci je nápadná odlišnost délky samohlásek, jiný přízvuk a intonace, tj.romská výslovnost češtiny. Rozdíly v gramatice se projeví specifickými chybami v oblasti užívání pádů a předložek.“(Vágnerová, 2004, s. 686).

Zároveň je dalším faktorem nezvládnutá domácí příprava na vyučování, neboť většina rodičů nemůže dětem pomáhat, protože učivo sami nezvládali a nezvládají.

Zpráva o stavu romských komunit (2004, s. 8) konstatuje, že „ Romské děti a mládež dnes dosahují vyššího vzdělání, než jejich rodiče a prarodiče. To dokládá i skutečnost, že přibývá romských žáků středních a vyšších škol a Romy studujících na vysokých školách lze již počítat na desítky“. Přesto však valná většina romských dětí chodilo do zvláštních škol (odhad podle uvedené Zprávy činí asi 60%), ze kterých už dále nepokračovalo v žádných učebních oborech, ačkoli bylo umožněno vyučení ve více než 60 učebních oborech. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypisuje každoročně dotační program Podpora romských žáků středních škol, díky kterému lze dnes monitorovat počet romských žáků studujících střední školu. Z původních třiceti studentů v osmdesátých letech jich je dnes 1 400.

2.2.8 Tradiční povolání a současná zaměstnanost

V Evropě si Romové obstarávali obživu vykonáváním profesí, které si s sebou přinesli z Indie. **Romové patřili do kast, které vykonávaly profese kovářů, kotlářů, zvonkařů, zpracovatelů kůží, ošetřovatelů koní, koňských handlířů, muzikantů, cvičitelů hadů a medvědů, hrncířů, košíkářů, metařů, pradlen, věštitelek budoucnosti, cihlářů, korytářů aj.**, jak uvádí internetové zdroje. Obecně platí, že všechny tyto profese mohly být prováděny jen příležitostně, poptávka po těchto službách byla nerovnoměrná a trvala do té doby, než byl trh nasycen. V 17. století začala města usazovat Romy za protislužby městu či vesnici, později dostali svolení vykonávat své profese. **Nejvýznamnějším řemeslem slovenských Romů bylo kovářství.**

Další formou jejich obživy byla naturální odměna za zemědělskou výpomoc na polích vesnických sedláků i drobných hospodářů. Nástup kolektivizace a zakládání JZD učinil konec této spolupráci „bílých“ a Romů. Ženy chodily sedlákům vymazávat pece a na jednoduchých stavech pletly jednoduché tkanice, s dětmi sbíraly jahody, borůvky, šípky a jiné plody. Svě výrobky a nasbírané plodiny chodily nabízet po vesnicích sedlákům. Vyměňovaly je většinou za potraviny nebo ošacení.

Zvláštní postavení měli hudebníci. Základní nástrojové obsazení bylo první a druhé housle, viola, basa nebo cimbál, případně klarinet. **Nejlepší muzikanti vytvořili na přelomu 19. a 20. století zvláštní sociální vrstvu městských profesionálních kavárenských hudebníků, tzv. cikánskou šlechtu.** Byli to potomci hudebníků, kteří dříve účinkovali na šlechtických a královských dvorech, které si feudálové usazovali na svém území v době, kdy bylo módní mít u dvora vlastní romskou kapelu. Tito muzikanti se téměř asimilovali a dodnes kladou důraz na hudební vzdělání svých dětí - děti studují na konzervatořích.

Aktuální pracovní situace většiny Romů je špatná, Zpráva o stavu romských komunit v České republice (2004, s.14) uvádí, že **„dlouhodobě je nezaměstnaných asi 75% ze všech nezaměstnaných Romů, z toho přibližně 30% je bez zaměstnání déle než 4 roky.“** V devadesátých letech, kdy došlo k uvolnění pracovního trhu a masivnímu nárůstu moderních technologií, ztratila velká část tehdy zaměstnaných Romů zaměstnání. Chybí místa pro nekvalifikované pracovníky a mnozí zaměstnavatelé dávají přednost lidem z majoritní společnosti částečně z diskriminačních důvodů a částečně z důvodu zkušeností s obecně známou slabou pracovní morálkou a nespolehlivostí. Tyto faktory postihují i ty, kteří by byli schopni a ochotni pracovat. Buchtová (2002, s. 114) uvádí. „ Vzhledem ke zvyšujícím se nárokům uplatnění pracovní síly na trhu práce, kde výraznou roli sehrává výše kvalifikace a rozsah a kvalita sociálních dovedností, bude romské etnikum stále obtížněji získávat zaměstnání“.

Podle Vágnerové (2004, s. 689) **dlouhodobá nezaměstnanost obecně zvyšuje sociální problémy a riziko vzniku tzv. syndromu naučené bezmocnosti, kdy lidé nejenže ztrácejí pracovní návyky, zahálí, ale zvykají si žít ze sociální podpory.** Přestože je největším handicapem Romů na trhu práce vedle diskriminace

jejich **nedostatečná kvalifikace**, jen málo z nich je ochotno účastnit se pracovní přípravy a **preferují zejména programy veřejně prospěšných prací**. Romy jsou akceptovány především cílené rekvalifikace, kde je účastníkům předem dán příslib zaměstnavatele na zaměstnání.

Zvláště u Romů existuje reálné nebezpečí, že se návyk nepracovat a využívat sociální podpory stane životním stylem dalších generací. S nezaměstnaností souvisí i rozvoj nežádoucího životního stylu a trávení volného času, rozvoj sociálně patologických jevů jako je gamblerství a drogové závislosti.

Pracující Romové se zpravidla uplatňují v nekvalifikovaných dělnických profesích ve stavebnictví, při těžbě dřeva, na železnici, při různých výkopových pracích a při očištění měst. Někteří nepracující se zabývají nejrůznějšími druhy překupnictví, ale také krádežemi a podvody.

2.3 Vztah romského etnika a majority

„V postoji Rómů k majoritní společnosti převažují pocity nejistoty, křivdy, nespravedlnosti vyplývající z vědomí, že jsou jí odmítáni a negativně hodnoceni. Mnozí Rómové se ve vztahu ke gadžovské většině cítí méněcenní a podceňovaní“ (Vágnerová, 2004 s. 688). Toto zpravidla negativní hodnocení ovlivňuje jejich sebepojetí i chování. Romové se chovají tak, jak to od nich většina očekává a očekávání majoritní veřejnosti je nepříznivé vlivem historické zkušenosti“. Rómové se na tuto zátěž naučili reagovat rezignací a pasivitou, tj. syndromem naučené bezmocnosti, v němž převažuje pocit oprávněnosti určitých výhod a ohledů, event. tendence je od gadžovské společnosti, která je nepřijímá jako rovnocenné, vymáhat. Důsledkem jejich nízké sebedůvěry a pocitů beznaděje je to, že se přestávají spoléhat na vlastní síly. Neřeší své problémy aktivně; jednak nevěří, že by to mělo smysl, jednak si zvykli to nedělat. Pasivní očekávání se ukázalo jako

dostatečně efektivní řešení. **Gadžovská společnost je tu od toho, aby se o všechno postarala, naučená submise či lstivost slouží k tomu, aby Rom získal, co potřebuje**“ (Vágnerová, 2004 s. 689).

2.4 Kriminalita a sociální patologie romské menšiny

Údaje z devadesátých let uvádí, že **kriminalita romské menšiny je sice značná, ale odpovídá světovému standardu kriminality menšin, který je ve srovnání s majoritní populací přibližně čtyřnásobný**. Romové na začátku devadesátých let, podle Marešové jak uvádí Matoušek a Kroftová (2003, s. 140) představovali polovinu stíhaných a vyšetřovaných recidivistů. Od roku 1990 se etnicita ani národnost pachatelů nesleduje a nejsou tedy žádná novější zjištění. Negativním důsledkem kriminality Romů je vytvoření normy, podle níž je v romské komunitě chápáno jako důkaz mužnosti, je-li někdo ve výkonu trestu.

Z kriminality patrně převažují menší, ale opakované krádeže, dále kuplířství a obchod s drogami. Lichva nadále zůstává rozšířeným jevem, rovněž zadlužení prostřednictvím legálních půjček, které způsobuje páchání další trestné činnosti. „Specifickým rysem romské kriminality je i vysoká míra zapojení dětí do kriminálních aktivit“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 140).

Užívání alkoholu není podle dostupných údajů vyšší než u majoritní společnosti, větším problémem jsou drogy. Mezi trestnými činy romských toxikomanů dominuje trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Na rozdíl od toxikomanů z majority romští toxikomani přichází k léčení později, v době, kdy už je závislost rozvinutá, dobrovolně nenavštěvují protidrogové poradny. Neexistuje žádná zvláštní evidence romských toxikomanů.

Z dalších sociálně patologických jevů v romské komunitě dochází k masovému nárůstu hráčství a prostituce, která byla ještě v nedávné době v romských komunitách zcela okrajovým jevem.

3 Praktická část

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části bakalářské práce je zmapování velikosti a stavu romské komunity ve východočeském městě Nový Bydžov, které má s romskou komunitou problémy. V tomto městě nebyla romské menšině věnována dlouhodobá pozornost, přestože místní veřejnost vnímá komunitu velmi negativně.

Druhým cílem této práce je vytvoření takové koncepce práce s romským etnikem v tomto městě včetně dílčích projektů, která získá místní politickou podporu pro její realizaci. Dílčí projekty jsou přiloženy v přílohové části.

Legislativní oporou pro vytvoření koncepce je zákon 320/2002 Sb., zejména § 8 „Obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti.“

3.2 Popis výběrového vzorku a průběh průzkumu

Vzhledem k tomu, že bylo cílem této práce zjištění velikosti a stavu romské komunity ve městě, byla výběrovým vzorkem průzkumu celá romská komunita města Nový Bydžov. Její velikost se obecně odhadovala na 400 Romů v 80 rodinách, demografie skupiny se předpokládala srovnatelná s obecnou populací. **Skutečná velikost výběrového vzorku byla 69 rodin, dotazníkové šetření a rozhovory umožnilo 58 rodin.**

Provádění průzkumů v romských rodinách je citlivou záležitostí, kterou mohou příslušníci etnika vnímat jako zásah do soukromí, proto byl přístup

k respondentům průzkumu zajištěn pomocí dvou Romů, **romského asistenta a terénního sociálního pracovníka**, kteří dlouhodobě spolupracují s Městem Nový Bydžov, studují střední školu, na sociálně akceptovatelném jednání svého etnika mají zájem a byli ochotni na průzkumu spolupracovat.

Průzkum probíhal v celém území města Nový Bydžov (obec o velikosti 7.200 obyvatel) v průběhu dvou měsíců. Rozhovory s respondenty vedli instruovaní Romové, kteří odpovědi na otázky sami zaznamenávali do dotazníkového archu, neboť jen tak mohla být zajištěna správnost a objektivnost zjištěných dat a návratnost dotazníků.

3.3 Použité metody

Data byla získávána pomocí:

- **nestandardizovaného dotazníku**
- **rozhovoru**
- **analýzy dostupných údajů**

Bylo použito 40 převážně uzavřených otázek pro přesné ohraničení odpovědi, neboť bylo předpokládáno větší množství dotazníků a jejich ruční zpracování. Dotazník byl sestaven pro rodinu, nikoli pro jednotlivce.

3.4 Předvýzkum

Připravený dotazník byl testován ve dvou rodinách, aby bylo zjištěno, jestli Romové otázkám porozumí. Byly odstraněny drobné chyby a potvrzeno, že zvolená metoda je pro tento typ průzkumu nejvhodnější.

3.5 Předpoklady průzkumu

Lze předpokládat, že :

- zastoupení Romů v místní populaci je vyšší (6 %) než celorepublikový počet Romů v populaci (2-3%)
- počet dětí v rodině je o 0,5 – 1,0 vyšší než v běžné populaci
- 10 – 12% Romů vlastní nemovitý majetek
- 12 - 15% romských rodin v městských objektech je zadluženo
- 80 - 82% zaměstnaných Romů pracuje manuálně a v pomocných pracích
- Úroveň nezaměstnanosti v romské komunitě je 60 - 70%
- 10 – 12 % průceschopných Romů je ochotno za práci dojíždět
- 30 - 35% průceschopných Romů je ochotno pracovat na veřejně prospěšných pracích
- 20 - 25% průceschopných Romů je ochotno se rekvalifikovat
- 80 - 90% Romů má základní vzdělání
- 60- 65% romských rodin je závislých na dávkovém systému
- 20 - 22% romské populace je invalidní
- 50% z invalidní romské populace nemá nárok na výplatu invalidního důchodu
- 50 -55 % Romů se cítí diskriminováno
- 60 – 65 % Romů se subjektivně cítí zdrávo

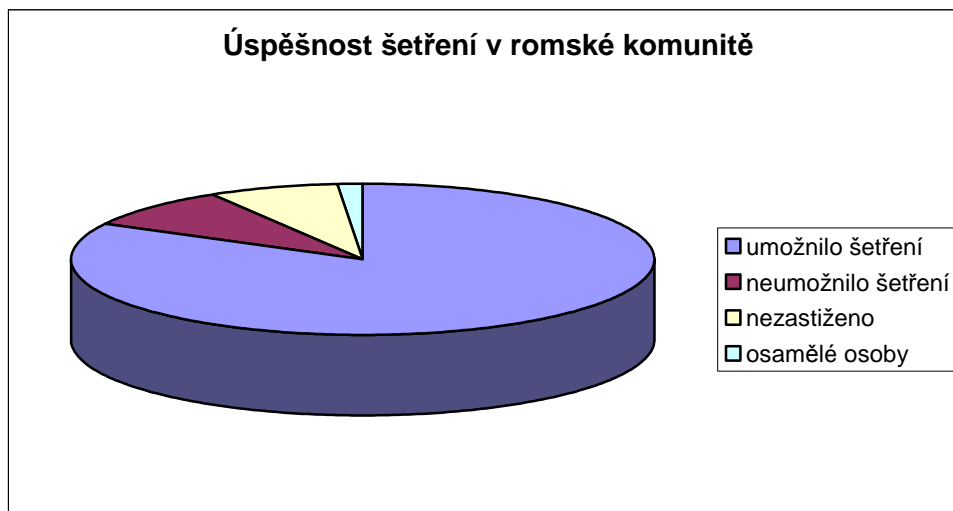
3.6 Interpretace zjištěných dat

3.6.1 Úspěšnost průzkumu

Kontaktovány byly všechny rodiny v romské komunitě na území Nového Bydžova. **Bylo zjištěno, že na území města žilo v době provedení průzkumu 69 romských rodin.** 58 z nich umožnilo provést šetření v domácnosti, z toho 55 rodin bylo rodin s dětmi. 6 rodin šetření neumožnilo, ale uvedlo počet členů v domácnosti. 5 rodin nebylo nezastiženo, ale je znám počet členů těchto domácností, 4 osoby žijí samostatně.

Průzkum byl proveden v 84% romských rodin žijících na území města.

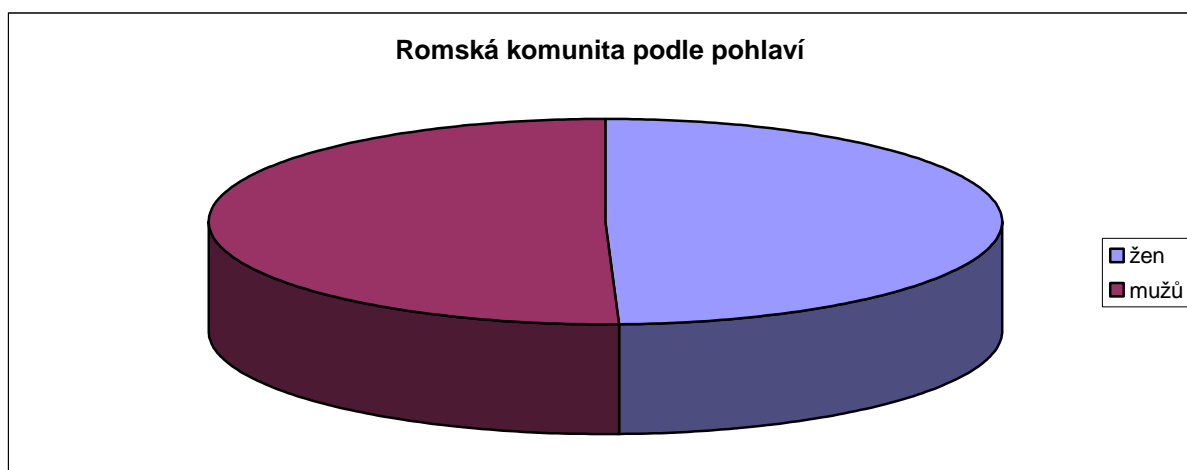
Graf č. 1

3.6.2 Demografie romské komunity

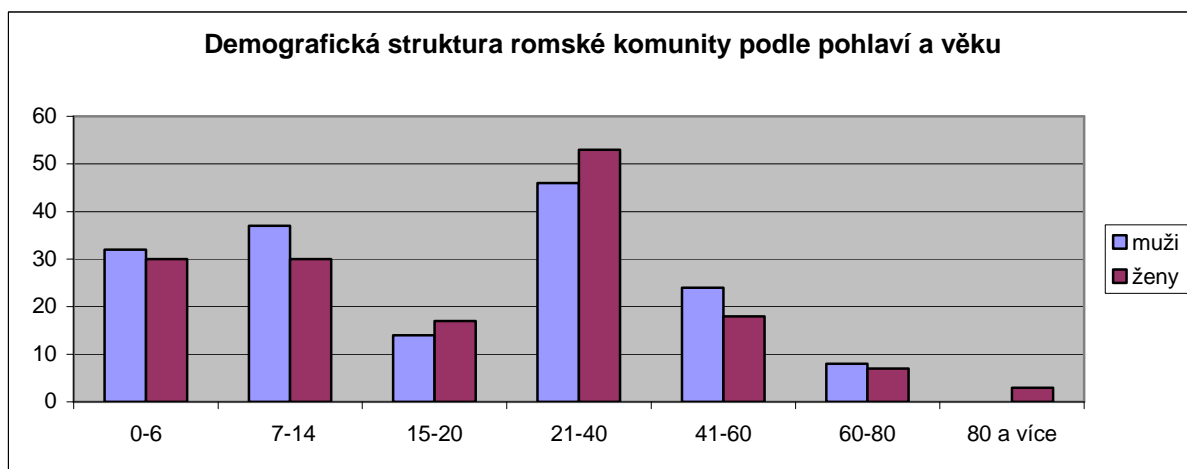
V romské komunitě v Novém Bydžově žije 319 Romů. Počet mužů a žen je vyrovnaný, 50,5% mužů a 49,5% žen.

Graf č. 2

Poměr dětí v komunitě je 37,3% (119 dětí). Největší věkové zastoupení romské komunity je ve věkové kategorii 21 - 40 let.

Graf č. 3

Zastoupení romské minority v místním obyvatelstvu je 4,48%, to je o 1,48% více než je uváděn republikový průměr, ten činí podle oficiálních údajů 3%. Nepotvrdil se předpoklad výzkumu, že zastoupení Romů v místní populaci činí 6%.

Struktura romské komunity podle věku je srovnatelná s věkovou strukturou majoritní společnosti.

Poměr romských dětí narozených v posledních 3 letech je podle kvalifikovaného odhadu a místní znalosti 16% ze všech živě narozených , což o 11,5 % převyšuje současný poměr romské menšiny vůči většinovému obyvatelstvu.

Průměrný počet dětí v romské rodině činí 2,2 dítěte, průměrný počet dětí v majoritních rodinách v Novém Bydžově činí 1,53 dítěte. Průměrný počet dětí v romských rodinách v republice činí 3,5.

Tabulka č. 1

	Romská komunita Nový Bydžov	Romská komunita ČR	Obecná populace Nový Bydžov
Průměrný počet dětí v rodině s dětmi	2,2	3,5	1,53

Potvrzuje se předpoklad, že porodnost a počet dětí je romské minoritě vyšší než v majoritě.

Dále jsou údaje zkoumány ve vzorku 58 rodin, které umožnily dotazníkové šetření.

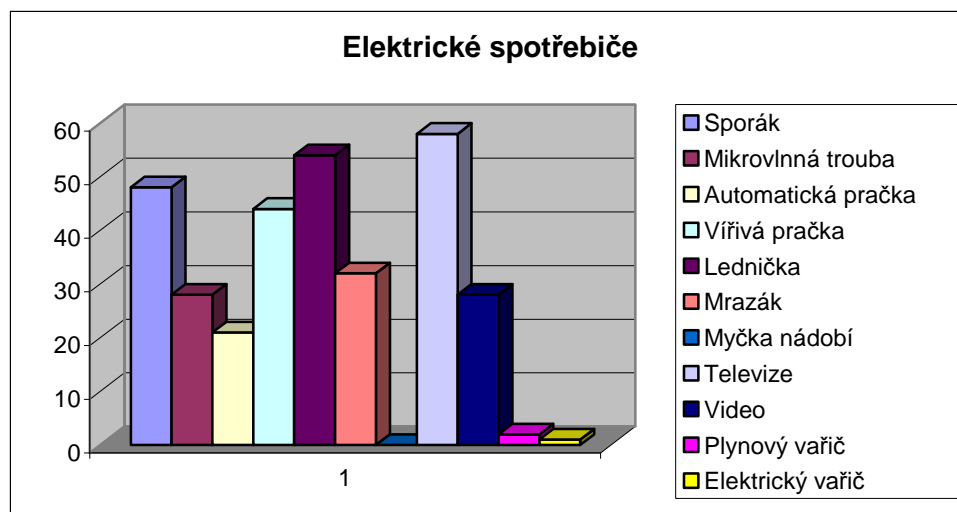
100% = 58 rodin

3.6.3 Domácnosti romské komunity

. Průměrný počet členů v jedné domácnosti je 4,5 , zatímco počet členů na domácnost v majoritě činí 2,5.

Úroveň vybavení domácností elektrickými spotřebiči je u televize, videa, chladniček, mrazniček a mikrovlnných trub u novobydžovské romské komunity nižší pouze o několik procent proti obecné populaci v České republice, výraznějších rozdílů menšiny a většiny dosahuje vybavení automatickou pračkou a myčkou nádobí. Naprosto srovnatelné je vybavení domácností obou skupin televizí.

Graf č. 4

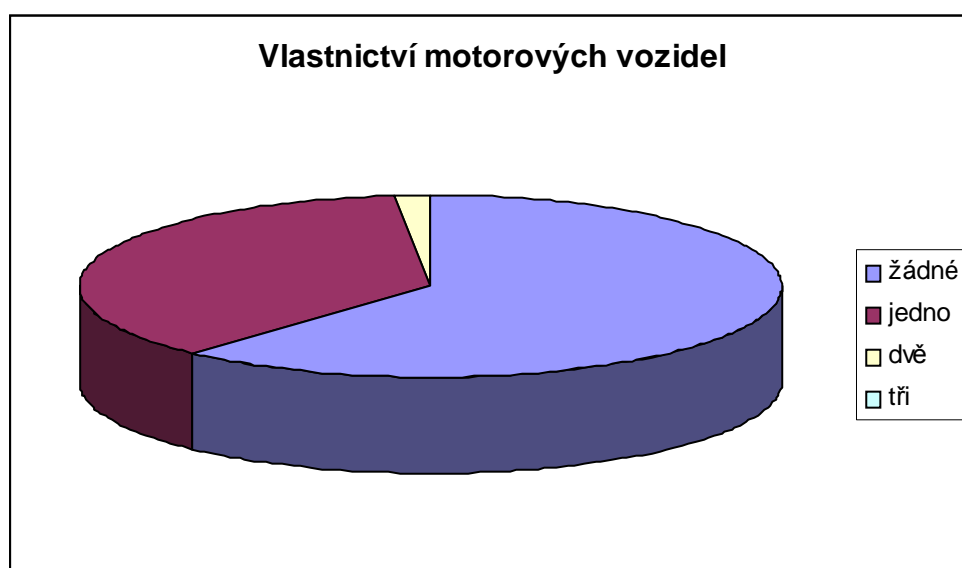

Tabulka č. 2

	Romská komunita Nový Bydžov v %	Obecná populace ČR v %
Chladnička	93,6	99,9
Mraznička	55,1	42,9
Automatická pračka	36,2	89,9
Běžná pračka	74,4	21,0
Myčka nádobí	0	11,8
Mikrovlnná trouba	48,2	59,7
televize	100,0	100,0
video	48,0	58,3

36,2 % romských rodin v Novém Bydžově vlastní motorové vozidlo, 58,6% romských rodin užívá motorové vozidlo. Znamená to, že podstatná část Romů v Novém Bydžově užívá motorové vozidlo, které je v evidenci Odboru dopravy hlášeno na jiného majitele. Jedním z možných důvodů pro toto účelové jednání je majetkové šetření Odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Nový Bydžov při posuzování dávky sociální péče.

Graf č. 5

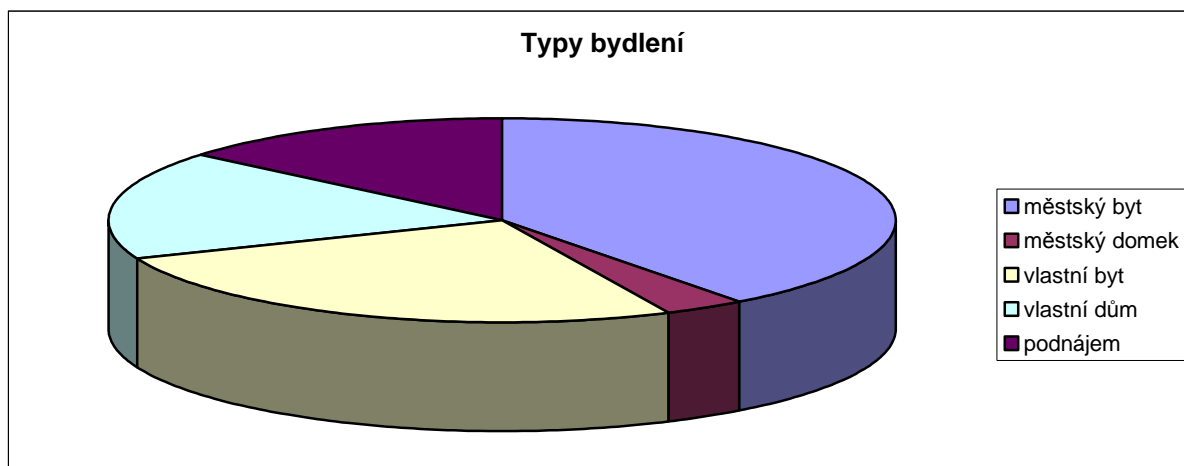

3.6.4 Bydlení romských rodin

Největší část romských rodin (39,7%) v Novém Bydžově bydlí v městském bytě. Z celkového objemu městských bytů má romská komunita přiděleno 6% bytů, to je o 1,52% větší podíl než činí podíl minority v celkové novobydžovské populaci. 3,5% romských rodin obývá městský domek, 25,9% bydlí ve vlastním bytě, 17,2% rodin vlastní domek a 13,7% rodin žije v podnájmu.

Nemovitost vlastní 17,2% romských rodin, převažuje nájemní bydlení v bytech 56,9%. Předpoklad průzkumu se nepotvrdil, předpokládalo se pouze 10% vlastnictví nemovitého majetku romských rodin.

Graf č. 6

Tabulka č. 3

	Romská komunita Nový Bydžov v %	Obecná populace Nový Bydžov v %
Vlastnictví rodinného domu	17,2	53,0
Nájemní bydlení	56,9	26,0

Zadluženost nájemného v městských bytech činí u romské komunity 11,4%, u ostatních nájemníků 0,9%. Zadluženost služeb spojených s bydlením činí 15,7%, u ostatních nájemníků 1,3%. Předpoklad průzkumu, že 12 – 15 % romských rodin žijících v městských objektech je zadluženo, se potvrdil.

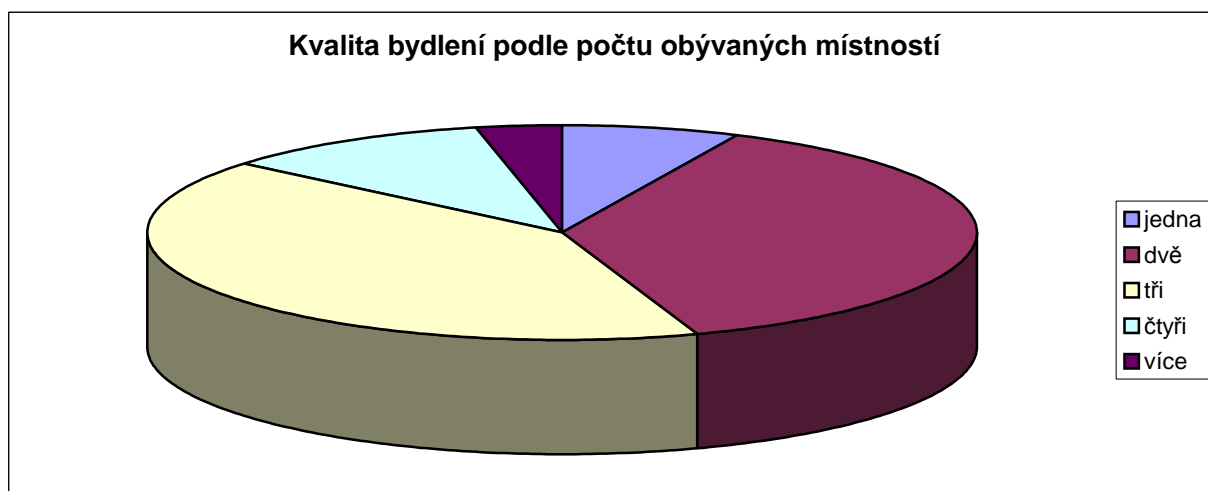
Graf č. 7

Průměrný počet místností na byt romské rodiny je naprosto srovnatelný s průměrem místní populace.

Průměrný počet osob na místnost je u romských rodin vyšší.

Graf č. 8

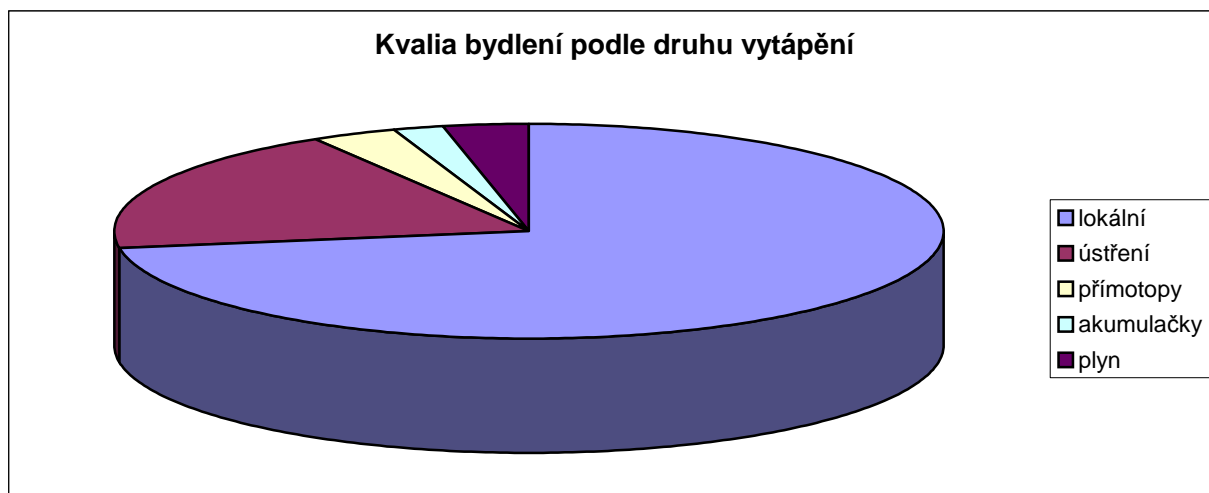

Tabulka č. 4

	Romská komunita Nový Bydžov	Obecná populace Nový Bydžov
Průměrný počet místností na byt	2,7	2,7
Průměrný počet osob na místnost	1,7	1,0

Naprostá většina bytů romských rodin je vytápěna lokálně, 72,4%.

Graf č. 9

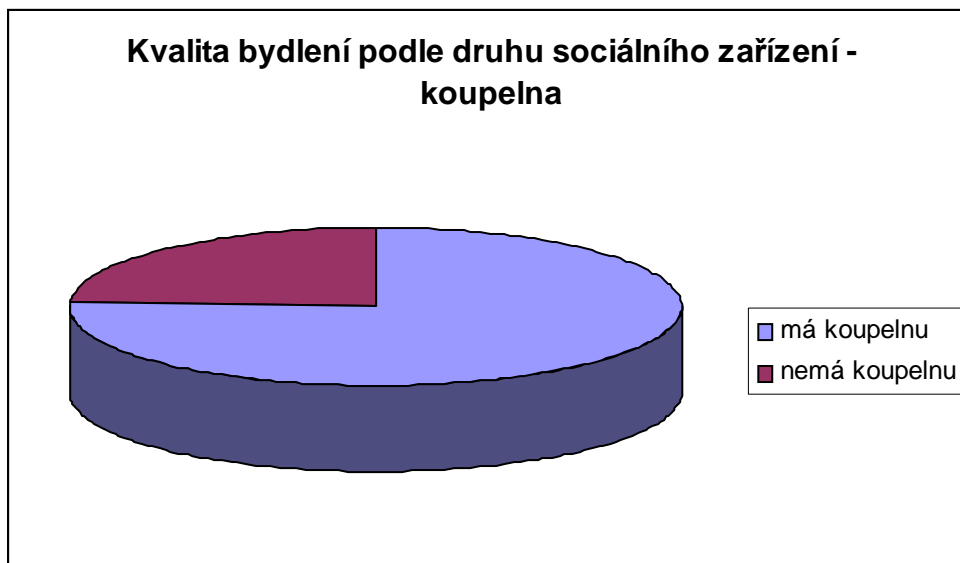

Tabulka č. 5

	Romská komunita Nový Bydžov v %	Obecná populace Nový Bydžov v %
Vytápění ústřední	19,1	74,2
Vytápění plynem, elektrinou	8,6	6,2
Vytápění lokální	72,4	20,1

76% romských rodin v Novém Bydžově má k dispozici koupelnu. Byty romských rodin jsou z 88% vybaveny splachovacím WC. 83% romských rodin má teplou vodu zavedenu do kuchyně, 71 % rodin využívá k ohřevu vody bojler. Všechny bytové jednotky mají zaveden elektrický proud, 1,7% rodin má elektřinu odpojenou z důvodu zadluženosti.

Graf č. 10

Graf č. 11

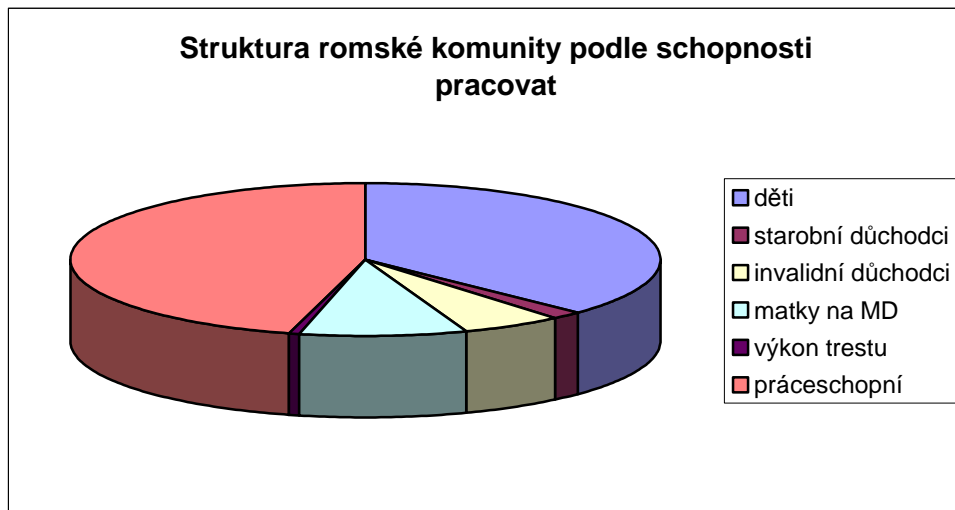
Tabulka č. 6

	Romská komunita Nový Bydžov v %	Obecná populace Nový Bydžov v %
Vybavení bytu splachovacím WC	88	94

3.6.5 Ekonomika romských rodin

Ekonomicky aktivních je v romské komunitě 46% členů, toto koresponduje s republikovým průměrem 51% s tím, že v romské komunitě je větší podíl dětí.

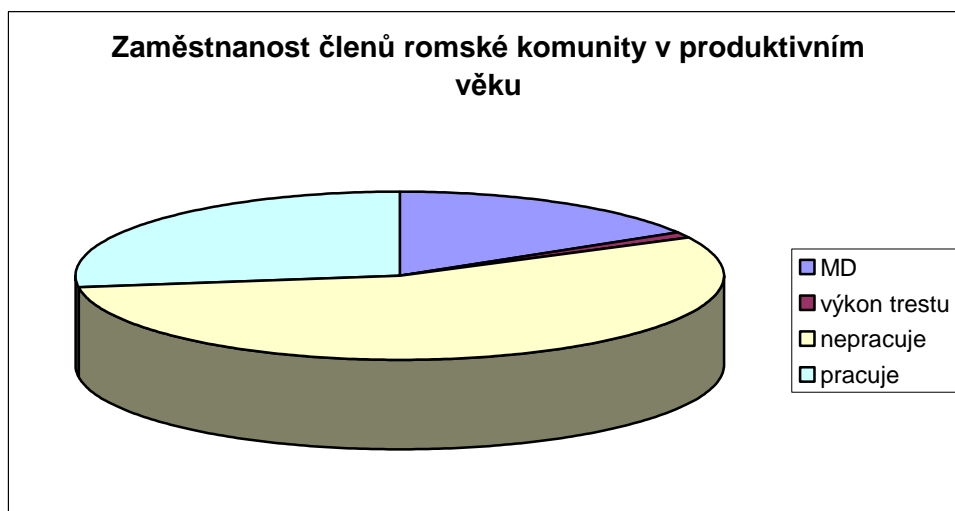
Graf č. 12

Počet ekonomicky aktivních členů v domácnosti je u Romů 2,18. Průměrný počet ekonomicky aktivních členů na domácnost v populaci Nového Bydžova činí 1,3.

Nezaměstnanost mezi ekonomicky aktivními Romy, kteří nejsou momentálně ve výkonu trestu nebo na mateřské dovolené dosahuje 67%. Předpoklad průzkumu činil 60 - 70% a šetřením se potvrdil.

Graf č. 13

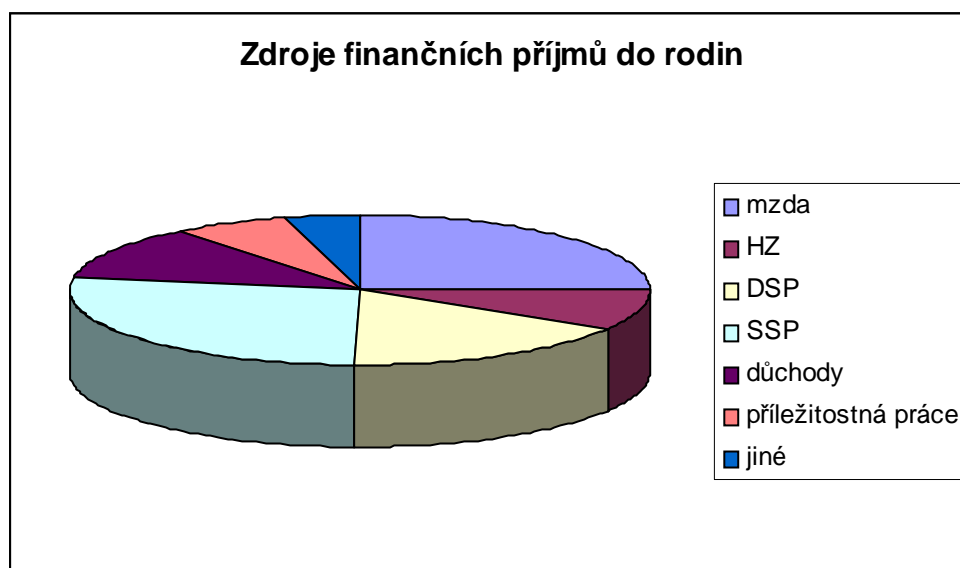
Tabulka č. 7

	Romská komunita Nový Bydžov v %	Obecná populace Nový Bydžov v %
Ekonomicky aktivních	46	49
Míra nezaměstnanosti	67	10,48

12,2% Romů nezaměstnaných Romů v produktivním věku není hlášeno na úřadu práce. U tohoto počtu Romů není odváděno sociální a zdravotní pojištění a není nárok na výplatu dávek sociální péče. Těmto lidem není započítávána doba odpracovaných let a později jim nevzniká nárok na výplatu invalidního nebo starobního důchodu. V současné době zaznamenal Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Nový Bydžov **narůstající počet Romů, kteří sice mají státem přiznaný starobní nebo invalidní důchod, ale bez nároku na výplatu z výše uvedených důvodů. Protože tak nesplňují podmínky českého důchodového systému, nemají zpravidla nárok na výplatu dávek sociální péče ani v tomto případě.**

Závislost na dávkách sociální péče je v romské komunitě 67%, předpoklad se nepotvrdil, tvrdil, že na dávkovém systému je závislých pouze 60 – 65% romských rodin. Závislost na dávkovém systému u většinové místní populace činí 4,2%.

Graf č. 14

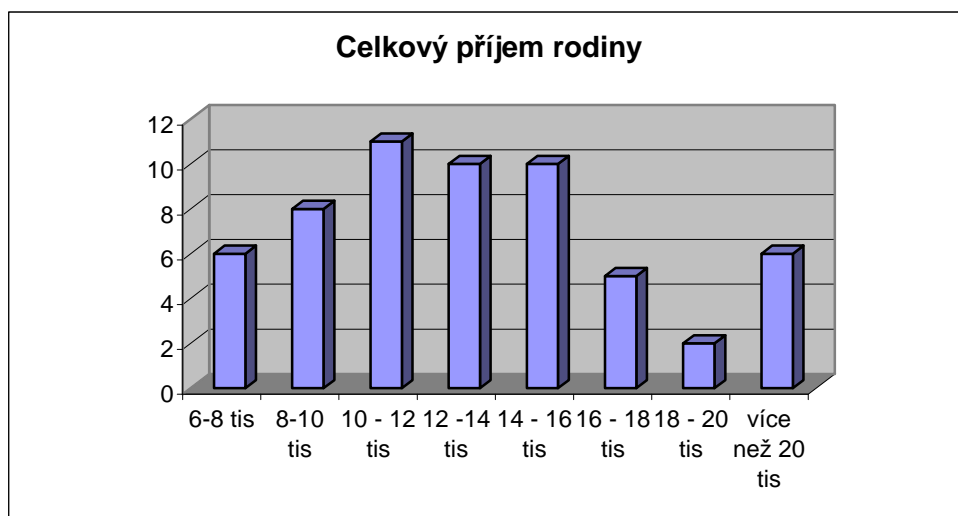

Tabulka č. 8

	Romská komunita Nový Bydžov v %	Obecná populace Nový Bydžov v %
Závislost na dávkách sociální péče	67,0	4,2

Čisté finanční příjmy na domácnost činí ročně u romských rodin 157 200,- Kč, u rodin majority 98 100,- Kč. **Přepočteno na člena domácnosti romské rodiny je měsíční čistý příjem 2911,- Kč** , měsíční čistý příjem na člena domácnosti majority je 3270,- Kč. **Měsíční rozdíl většiny a menšiny na člena domácnosti činí o 359,- Kč méně na člena romské rodiny.**

Graf č. 15

Tabulka č. 9

	Romská komunita Nový Bydžov V Kč	Obecná populace České republiky V Kč
Čisté finanční příjmy na domácnost ročně	157 200	98 100
Čisté finanční příjmy na člena domácnosti ročně	34 933	39 241

73% Romů pracuje v pomocných pracích, předpoklad se nepotvrdil, tvrdil, že manuálně a v pomocných pracích pracuje 80 – 82% zaměstnaných Romů.

Graf č. 16

45,8% pracujících Romů bylo v roce 2005 zaměstnáváno Městem Nový Bydžov na veřejně prospěšné práce.

76,5% nezaměstnaných Romů projevilo zájem o veřejně prospěšné práce, předpoklad se nepotvrdil, tvrdil, že na veřejně prospěšných pracích je ochotno pracovat pouze 30%. V poslední době jsou veřejně prospěšné práce místním fenoménem, jsou na nich téměř výhradně zaměstnáváni Romové. O zaměstnání projevují výrazný zájem, v romské komunitě převládá názor, že město je povinno jim práci zabezpečit, aniž by si uvědomovali, že **veřejně prospěšné práce jsou nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti úřadu práce**, nikoli obce. Pro zaměstnání na těchto pracích musí být splněna podmínka šesti měsíců evidence v seznamu uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Zaměstnavatel musí mít s místně příslušným úřadem práce uzavřenu smlouvu. V roce 2006 přispívá Úřad práce Hradec Králové na mzdu pracovníka na veřejně prospěšné práci 7.600,- Kč, ostatní část mzdy doplácí zaměstnavatel. Pro rok 2006 má Město Nový Bydžov uzavřenu smlouvu na 17 míst veřejně prospěšných prací, to je nejvíce v Královéhradeckém kraji. Královéhradecký úřad práce tak zohledňuje vysoké procento zastoupení romské komunity v Novém Bydžově, jako skupiny obtížně

zaměstnatelné a ve spolupráci s Městem Nový Bydžov řeší aktivně politiku nezaměstnanosti.

Tato snaha však na straně Romů vyvolává vzrůstající závislost na tomto druhu prací a vzrůstající neochotu hledat si práci vlastními silami. Stále je však, dle názoru autorky práce, tento způsob pozitivnějším řešením ekonomické situace Romů než pasivní závislost na dávkách sociální péče a prohlubování syndromu naučené bezmocnosti.

Výše uvedená zkušenost nekoresponduje s výsledky šetření, že 83,7 % nezaměstnaných Romů má zájem se rekvalifikovat a 46,9 % by bylo ochotno za prací dojíždět. Předpoklad průzkumu tvrdil, že 20 – 25% Romů je ochotno se rekvalifikovat a 10 – 12% Romů je ochotno za prací dojíždět, předpoklad se nepotvrdil u obou ukazatelů, ochota rekvalifikovat se a za prací dojíždět je dle výsledků průzkumu výrazně vyšší.

Graf č. 17

Graf č. 18

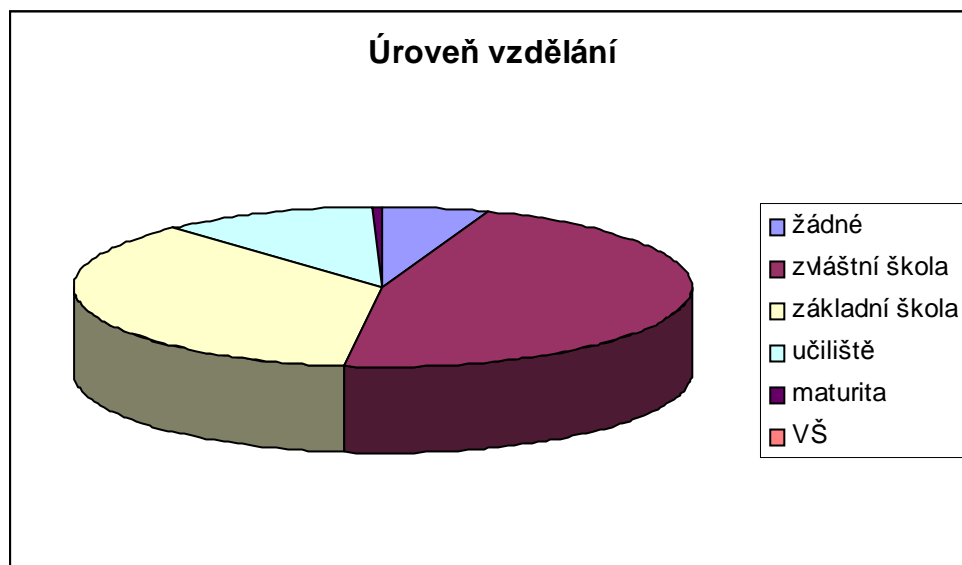
Graf č. 19

3.6.6 Úroveň vzdělání Romů

82% dospělých Romů komunity v Novém Bydžově má základní vzdělání, žádné vzdělání nemá 6% a vysokoškolsky vzdělaný není žádný Rom. Předpoklad se potvrdil, tvrdil, že 80 - 90% Romů má základní vzdělání.

Graf č. 20

Tabulka č. 10

vzdělání	Romská komunita Nový Bydžov v %	Romská komunita ČR v %	Obecná populace Nový Bydžov v %
Žádné	6	55	0,6
Základní	82	33	24
Vyučen	11	8	40
Střední	1	1	6,5
VŠ	0	1	6,5

14,5 % rodin nevěnuje školní přípravě dětí žádný čas . 40% rodin věnuje této přípravě maximálně 2 hodiny času týdně.

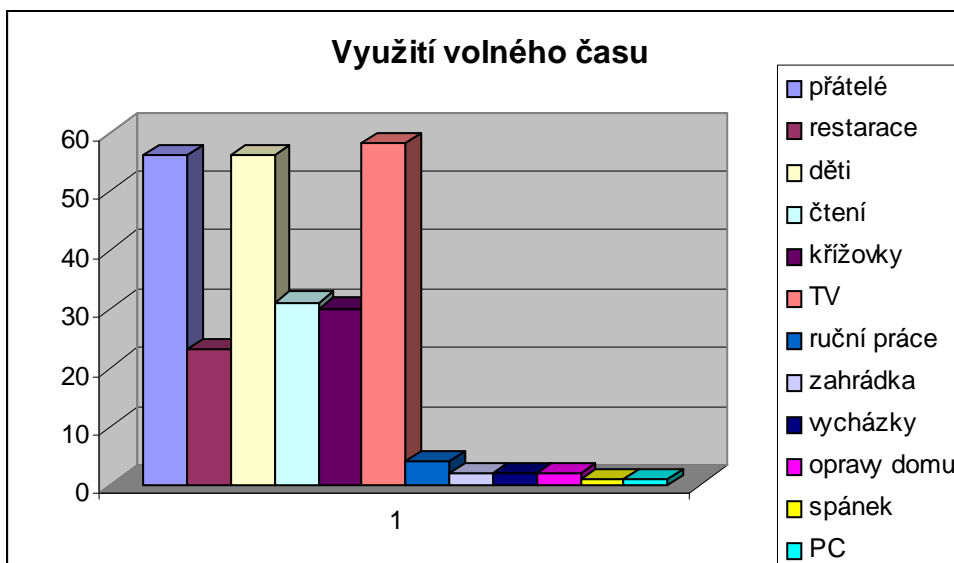
Graf č. 21

3.6.7 Kultura, volný čas a sociální záležitosti romské komunity

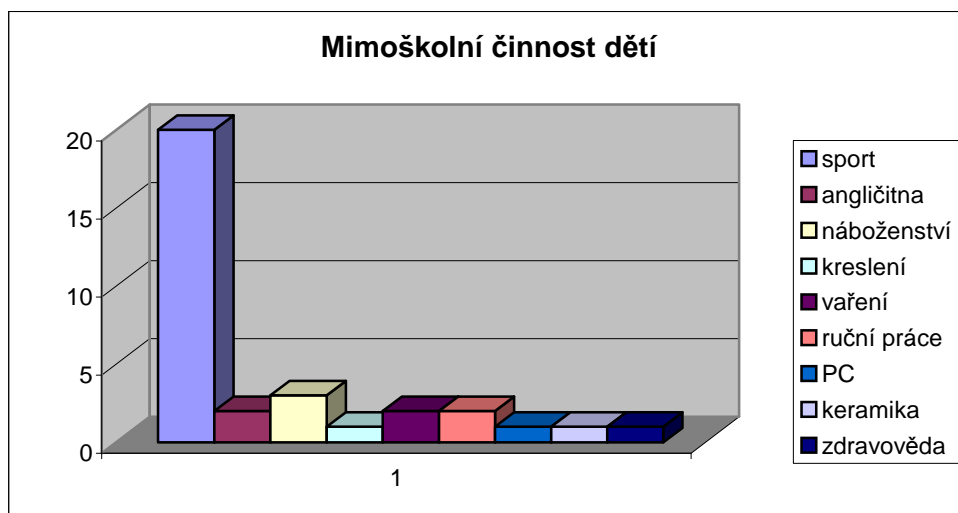
96,6% dotazovaných romských rodin uvádí, že se ve volném čase schází s přáteli, 40% navštěvuje restauraci, 96,6% se věnuje dětem, 100% dotazovaných se volném čase dívá na televizi, 53,4% čte zábavnou literaturu.

Graf č. 22

22,7% romských dětí nenavštívuje žádný mimoškolní kroužek, 27,7% dětí se věnuje některé mimoškolní činnosti, nejvíce sportu, ostatní volnočasové aktivity jsou využívány okrajově.

Graf č. 23

84,5% Romů ví o činnosti a úkolu terénního sociálního pracovníka.

94,8% romských rodin vyjádřilo přání, aby práva a zájmy romské komunity v místě hájil terénní romský pracovník.

Graf č. 24

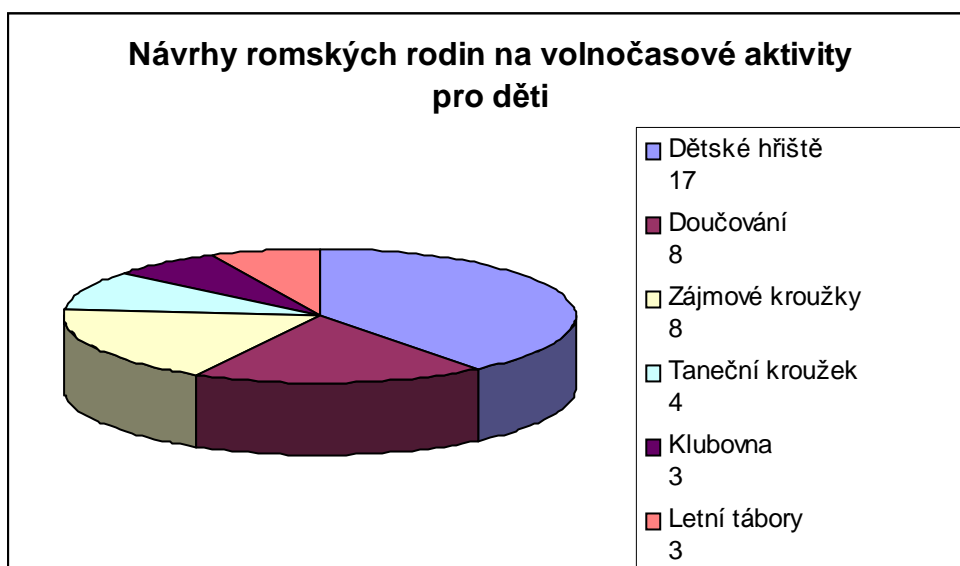

Graf č. 25

87,9% Romů se domnívá, že je třeba se romské mládeži více věnovat, 29,3% romských rodin by uvítalo dětské hřiště, dále jsou preferovány zájmové kroužky a doučování.

Graf č. 26

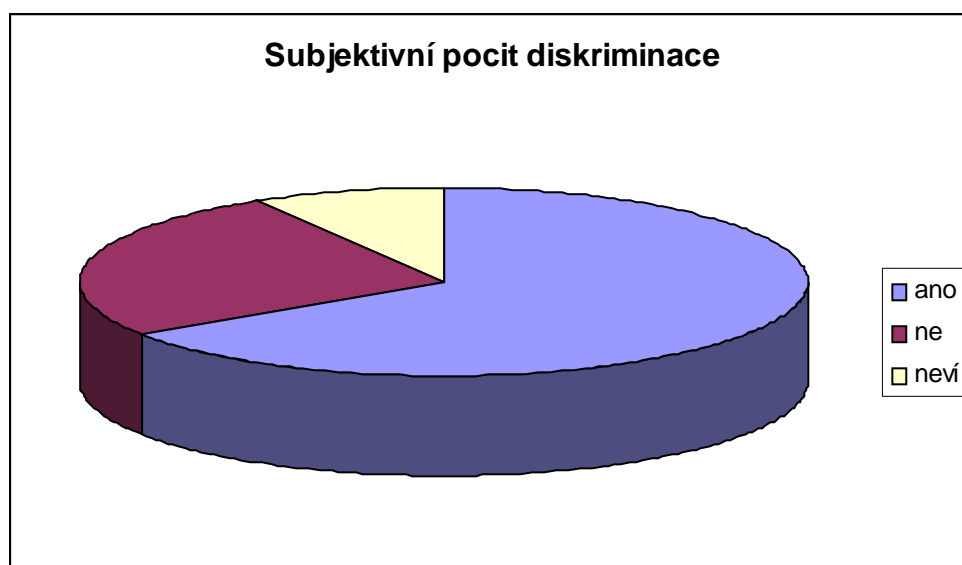
63,8% dotazovaných považuje za závažný problém komunity nedostatek práce. 58,6% dotazovaných považuje za závažný problém komunity bydlení, ostatní problémy jsou definovány okrajově.

Graf č. 27

65,5 % dotazovaných rodin uvádí, že některý z jejích členů pocítil diskriminaci, předpoklad se nepotvrdil, tvrdil, že 50 – 55% se cítí diskriminováno.

Graf č. 28

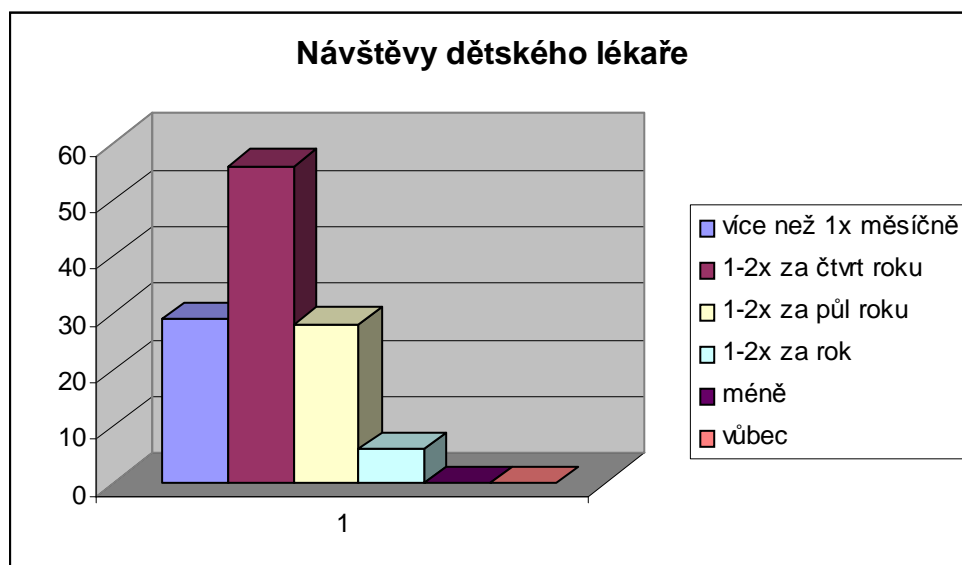
Na kriminalitě v Novém Bydžově se Romové podílí ze 30,2%, toto je o 25,72% vyšší podíl než činí podíl menšiny vůči většině. Údaj vycházel z evidence koordinátora sociálně nepřizpůsobivých za poslední dva roky, který eviduje občany ve výkonu trestu, ve výkonu vazby a propuštěné z výkonu trestu a výkonu vazby.

Na celkovém objemu evidovaných výchovných problémů a deviantního chování mládeže v Novém Bydžově se Romové podílí z 22%, což o 17,52% převyšuje poměr menšiny a většiny.

3.6.8 Zdraví Romů

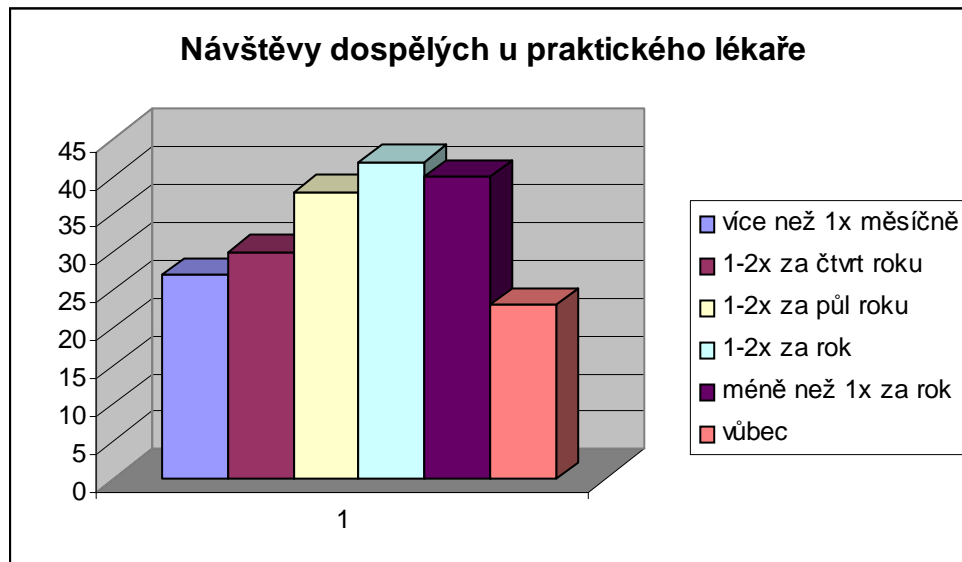
47% dětí navštěvuje dětského lékaře 1-2x za čtvrt roku.

Graf č. 29

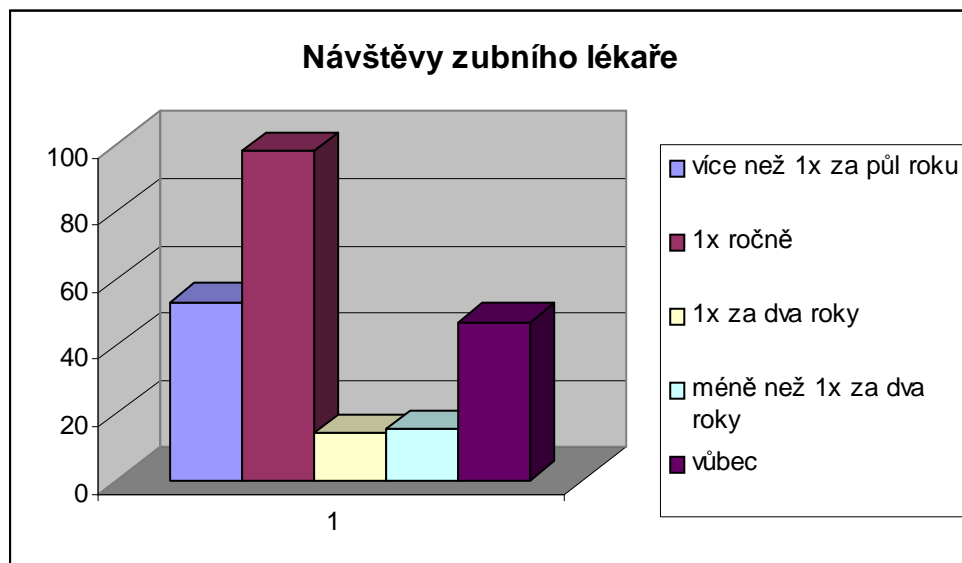

11,5% dospělých Romů lékaře nenavštěvuje vůbec, ostatní poměr návštěv je vyrovnaný. 23,5% dospělých Romů vůbec nenavštěvuje zubního lékaře.

Graf č. 30

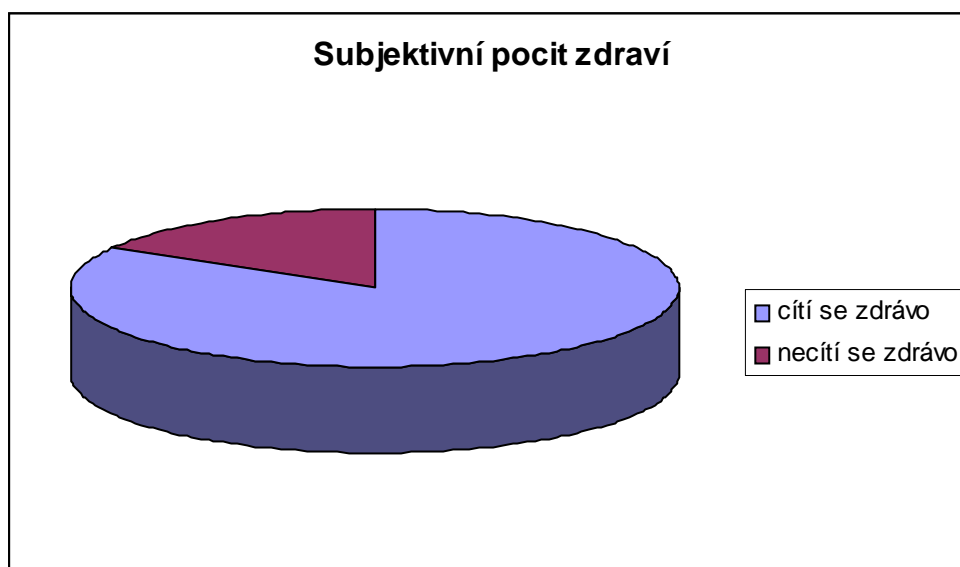
Graf č. 31

9% dospělých Romů je invalidních , přičemž 16,7% z nich nemá nárok na výplatu invalidního důvodu pro nesplnění zákonných podmínek, předpoklady výzkumu v těchto bodech se nepotvrdily, byly vyšší, tvrdily, že 20 - 22% romské populace je invalidní a 50% invalidní romské populace v Novém Bydžově nemá nárok na výplatu invalidního důchodu.

83,4% Romů se subjektivně cítí zdrávo, předpoklad se nepotvrdil, tvrdil, že subjektivně zdrávo se cítí 60 – 65% Romů.

Graf č. 32

3.6.9 Odhad vývoje velikosti romské komunity

Tabulka č. 11

<i>Rok</i>	<i>Počet Romů</i>	<i>Nárůst %</i>	<i>Počet obyvatel NB</i>	<i>Nárůst %</i>	<i>Podíl Romů v Populaci NB v %</i>
2005	319	0	7 123	0,00	4,48
2010	339	6,2	7 155	0,46	4,74
2015	358	12,3	7 168	0,64	4,99
2020	376	17,8	7 156	0,47	5,25
2025	393	23,1	7 109	- 0,2	5,52
2030	408	27,9	7030	- 1,3	5,80
2035	418	31,3	6 930	- 2,7	6,03
2040	426	33,4	6 816	- 4,3	6,25
2045	429	34,4	6 696	- 6,0	6,40
2050	432	35,3	6 567	- 7,8	6,57

Jedná se o odhad demografického vývoje podle skutečností známých v tomto čase. Není brána v úvahu migrace. Odhad byl proveden na základě předpokladů o vývoji plodnosti a úmrtnosti příslušníků romské komunity (Langhmerová a Fiala, Demografie) a demografického vývoje populace ČR (ČSÚ, 2005).

3.7 Shrnutí

Z průzkumu vyplývá překvapivě vysoká ochota místní romské komunity spolupracovat s městem, spolupracovalo 84% všech romských rodin.

Zastoupení členů romského etnika v Novém Bydžově je procentuelně o polovinu vyšší než činí republikový průměr, tj. 4,48%.

Věková struktura novobydžovské romské komunity je srovnatelná s věkovou strukturou majoritní společnosti, mírně je větší zastoupení dětí.

Počet živě narozených dětí romského etnika v tomto městě za poslední tři roky procentuelně převyšuje poměr menšiny a většiny o 11,5%, průměrný počet dětí v romské rodině s dětmi je vyšší o 0,67 dítěte než je průměr v obecné populaci v Novém Bydžově. **Tyto ukazatele předpokládají demografický vývoj směrem k posilování romské menšiny ve městě Nový Bydžov.**

Počet členů v romské domácnosti je vyšší než ve většinové společnosti. Vybavení domácností romských rodin elektrickými spotřebiči dosahuje dobré úrovně, třetina romských rodin vlastní motorové vozidlo, více než polovina rodin nějaké motorové vozidlo užívá.

Téměř 40% romských rodin bydlí v městském bytě, z celkového počtu městských bytů má romská komunita přiděleno 6%, z toho vyplývá **poskytování mírně větší části bytů v poměru menšina ku většině.** Nemovitost vlastní pouze necelá pětina romských rodin, více než polovina užívá nájemního bydlení, přičemž průměrný počet místností na byt koresponduje s průměrem Nového Bydžova, ovšem na místnost je vyšší počet Romů proti majoritě.

Minimálně tři čtvrtiny romských rodin má byt vybavený splachovací toaletou, tři čtvrtiny bytů romských rodin jsou vytápěny lokálně. **Ze zjištěných údajů vyplývá poměrně vysoká vybavenost bytů a úroveň bydlení v Novém Bydžově, subjektivní dojem nižší úrovně vyvolává problém údržby a schopnosti Romů pečovat o bydlení.**

Zadluženost nájemného a služeb spojených s bydlením je u romské populace nepoměrně vyšší než u majority, z toho vyplývá pravděpodobná neschopnost racionálně a ekonomicky vést rodinné rozpočty, protože příjem na člena rodiny měsíčně je u romských rodin pouze o 359,- Kč nižší než u majority.

Podíl ekonomicky aktivních v romské komunitě je mírně nižší, vzhledem k vyššímu počtu dětí, vyšší počet členů domácnosti koresponduje s vyšším počtem ekonomicky aktivních vůči majoritě.

Úroveň nezaměstnanosti a závislosti na dávkách sociální péče dosahuje 67% u obou ukazatelů. Téměř polovina pracujících Romů je zaměstnávána Městem Nový Bydžov na veřejně prospěšných pracích. Většina nezaměstnaných Romů vyjádřila ochotu se rekvafikovat a polovina ochotu za prací dojíždět.

Úroveň vzdělání Romů je velmi nízká, středoškolské vzdělání má 1% Romů, v komunitě není z Romů vysokoškolsky vzdělaný. Romové považují vzdělání za důležité, ale nejsou schopni sami se vzdělávat a vést ke vzdělání dětí, dvě pětiny romských rodin věnuje školní přípravě dětí maximálně 2 hodiny týdně.

Volný čas tráví novobydžovští Romové převážně s přáteli, s dětmi a u televize. Pouze jedna třetina dětí se věnuje mimoškolní činnosti, jedna třetina rodin by uvítala dětské hřiště.

Více než polovina rodin uvádí, že některý z jejích členů pocítil diskriminaci, většina rodin si přeje, aby zájmy a práva komunity hájil terénní sociální pracovník.

V Novém Bydžově mají na kriminalitě Romové téměř třetinový podíl, podíl výchovných problémů a deviantního chování mládeže je pětinnový, což je vzhledem k procentuelnímu zastoupení v místní populaci velmi závažný faktor.

Zdravotní péče v romské komunitě je uspokojivá, pouze péče stomatologa je nedostatečná, čtvrtina dospělých Romů zubního lékaře vůbec nenavštěvuje. Desetina dospělých Romů je invalidních. Subjektivně zdráva se cítí většina Romů.

Subjektivně považuje romská komunita za nejzávažnější problém práci a bydlení.

Z objektivně zjištěných údajů vyplývá jako nejzávažnější faktory k řešení zadluženost, nezaměstnanost, vzdělání a kriminalita.

4 Závěr

Cíl průzkumu byl splněn, získaná data přinesla objektivní náhled na situaci Romů v Novém Bydžově. Získaná data byla podkladem pro vytvoření opatření pro integraci Romů ve městě v rámci komunitního plánování sociálních služeb.

Průzkum byl podkladem pro zpracování žádosti o finanční podporu Evropského sociálního fondu ze Společného regionálního operačního programu na projekt „Podpora zaměstnanosti a vzdělanosti Romů v Novém Bydžově“. Podpora byla získána a od 1. února 2006 je projekt realizován za finanční spoluúčasti Města Nový Bydžov.

Vzhledem k výsledkům průzkumu byla získána dotace rady vlády pro záležitosti romských komunit na terénního sociálního pracovníka.

Závěry průzkumu byly podkladem pro rozhodnutí Rady města Nový Bydžov vytvořit stálé pracovní místo pro terénního sociálního pracovníka.

Závěry průzkumu posloužily jako argument pro rozhodnutí Zastupitelstva města Nový Bydžov zřídit nízkoprahové centrum pro děti a mládež v roce 2008 jako sociální službu.

Alarmující výsledky průzkumu o situaci v romské komunitě v Novém Bydžově zohlednil Úřad práce Hradec Králové a uzavřel s obcí smlouvu na vytvoření sedmnácti pracovních míst na veřejně prospěšné práce.

5 Navrhovaná opatření integrace romské komunity pro obec III.typu

5.1.

Zdůvodnění opatření: Segregace romského etnika, kumulace etnických problémů

Opatření: Prevence vzniku romských ghett

- přidělování bytů romským rodinám po celém městě, ne v jednom místě

Realizátor: Město Nový Bydžov

Zodpovídá: Rada města, starosta

5.2.

Zdůvodnění opatření: sociální vyloučení, 67% závislost na dávkách sociální péče, 67% nezaměstnanost, negativní sociální jevy

Opatření: Soustavná terénní sociální práce

- terénní sociální pracovník
- dotace z úřadu vlády
- metodické vedení

Realizátor: Město Nový Bydžov

Zodpovídá: vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví

Viz. příloha

5.3.

Zdůvodnění opatření: sociální vyloučení, nezaměstnanost 67% v romském etniku

Opatření: Veřejně prospěšné práce

Realizátor: Město Nový Bydžov

Zodpovídá: tajemník

5.4.

Zdůvodnění opatření: sociální vyloučení, negativní sociální jevy, 67% nezaměstnanost romského etnika

Opatření: Realizace projektu za finanční podpory z EU „ Podpora zaměstnanosti a vzdělanosti Romů v Novém Bydžově“

Realizátor: Město Nový Bydžov

Zodpovídá: vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví

5.5.

Zdůvodnění opatření: negativní sociální jevy v romském etniku, nízká vzdělanost etnika

Opatření: Podpora volnočasových aktivit romských dětí

- Výtvarný kroužek „ AIMAR“
- Sportovní kroužek „ LOBDA“
- Doučování
- Školní klub

Realizátor: Město Nový Bydžov

Občanské sdružení Podzámčí, Dobrovolnické centrum

Dům dětí a mládeže

Základní škola

Zodpovídá: vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví a terénní sociální pracovník

5.6.

Zdůvodnění opatření: vykořenění romského etika, sociální vyloučení, negativní sociální jevy v komunitě

Opatření: Podpora romské kultury

- sdružení pro romskou vzdělanost
- letní hudební festivaly

Realizátor: OS Na podporu kultury a občanských aktivit v Novém Bydžově

Zodpovídá: předseda sdružení

5.7.

Zdůvodnění opatření: negativní sociální jevy v romské mládeži, děti a mládež jako riziková skupina, nedostatek volnočasových aktivit a výchovných opatření

Opatření: Zřízení nízkoprahového centra

- příprava 2006 a 2007
- vyhledání finančních zdrojů z EU
- realizace 2008

Realizátor: Duha o.p.s.

Zodpovídá: vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví

Viz. příloha

Finanční toky v tis.

opatření/zdroj	2006				2007				poznámka
	město	kraj	EU	jiné	město	kraj	EU	jiné	
prevence vzniku ghett	0	0	0	0	0	0	0	0	
terénní sociální práce v romské komunitě	72	0	0	160	72	0	0	160	dotace Úřadu vlády
veřejně prospěšné práce	700			1900	700			1900	úřad práce
Projekt zaměstnanosti a vzdělanosti Romů	241	0	1765	0	92	0	675	0	
podpora volnočasových aktivit romských dětí	0	0	0	0	0	0	0	0	financováno v rámci projektu TSP a DC
podpora romské kultury	15	0	0	0	15	0	0	0	financ. grantovým systémem
CELKEM	1328	0	1765	2060	879	0	675	2060	

Zabezpečení opatření na podporu integrace romské komunity v obci si vyžádá 5 153 000,- Kč v roce 2006 a 3 614 000,- Kč v roce 2007.

6 Seznam literatury a odborných zdrojů

BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost – psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: 2002. ISBN 80-247-9006-8

FRIŠTENSKÁ, H., VÍŠEK, P. *O Romech, manuál pro obce*. Praha: 2002
Kolektiv autorů. *Romové v České republice*. 1. vyd. Praha: 1999.
ISBN 80-902260-7-8

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: 2003.
ISBN 80-7178-771-X

ŘÍČAN, P. *S Romy žít musíme – jde o to jak*. 2. vyd. Praha: 2000.
ISBN 80-7178-410-9

SYROVÁTKA, T. *Příjmová chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice a srovnání se zeměmi EU (výzkumná zpráva z projektu Monitorování chudoby)*. Praha: 2005

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: 2004.
ISBN 80-7178-802-3

Koncepce romské integrace. Praha: 2005

Zpráva o stavu romských komunit v České republice . Praha: 2004

www.romove.oef.cz

www.vlada.cz

www.romea.cz

www.skola.romea.cz

www.hulan.cz

www.czso.cz

www.csu.cz

7 Seznam příloh

7.1. dotazník

7.2. srovnávací analýza

7.3. projekt Terénní sociální práce

7.4. projekt Zřízení nízkoprahového centra